

Javnozdravstveni značaj područnih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji i problem nataliteta i migracija

Bašić, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Bjelovar University of Applied Sciences / Veleučilište u Bjelovaru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:144:401260>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of Bjelovar University of Applied Sciences](#)

VELEUČILIŠTE U BJELOVARU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ SESTRINSTVO

**JAVNOZDRAVSTVENI ZNAČAJ PODRUČNIH
ŠKOLA U BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ
ŽUPANIJI I PROBLEM NATALITETA I
MIGRACIJA**

Završni rad br. 21/SES/2014

Martina Bašić

Bjelovar, srpanj 2018.

Visoka tehnička škola u Bjelovaru

Trg E. Kvaternika 4, Bjelovar

1. DEFINIRANJE TEME ZAVRŠNOG RADA I POVJERENSTVA

Kandidat: **Martina Bašić**

Datum: 12.03.2014. Matični broj:000526

JMBAG:0314005241

Kolegij: **OSNOVE ISTRAŽIVAČKOG RADA U SESTRINSTVU**

Naslov rada (tema): **Javnozdravstveni značaj područnih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji i problem nataliteta i migracija**

Mentor: **dr.sc. Rudolf Kiralj**

zvanje: **predavač**

Članovi Povjerenstva za završni rad:

1. dr.sc. Zrinka Puharić, predsjednik

2. dr.sc. Rudolf Kiralj, mentor

3. Mirna Žulec, dipl.med.techn., član

2. ZADATAK ZAVRŠNOG RADA BROJ: 21/SES/2014

Ispitati metodama deskriptivne biostatistike pad nataliteta na području Bjelovarsko-bilogorske županije i posljedično mogući slijed zatvaranja područnih škola, te opisati značaj sestara prvostupnica (npr. Patronažnih sestara i sestara u ordinacijama obiteljske medicine) u podizanju nataliteta kvalitetnim savjetovalištim.

Zadatak uručen: 12.03.2014.

Mentor: **dr.sc. Rudolf Kiralj**

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Natalitet.....	2
1.2. Područna škola.....	9
1.3. Migracije.....	11
1.4. Problem nataliteta i migracija.....	13
1.5. Školska medicina i upis u prvi razred osnovne škole.....	16
2. CILJ RADA.....	19
3. METODE.....	20
4. REZULTATI.....	21
4.1. Stanje nataliteta u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.....	21
4.2. Mogućnost zatvaranja područnih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.....	25
4.3. Veza između nataliteta i broja prvašića osnovnih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.....	39
5. RASPRAVA.....	40
5.1. Stanje nataliteta u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.....	40
5.2. Analiza upisanih u prve razrede osnovne škole.....	41
5.3. Uloga sestre prvostupnice u postizanju povećanja nataliteta.....	42
6. ZAKLJUČAK.....	46
7. LITERATURA.....	47
8. OZNAKE I KRATICE.....	52
9. SAŽETAK.....	53
10. SUMMARY.....	54

1. UVOD

Republika Hrvatska članica je Europske Unije već otprilike pet godina što je sa sobom donijelo povećani broj promjena i prednosti, uključujući i otvaranje tržišta rada. Oduvijek je bio zabilježen određen postotak odlazaka iz područja ruralnih sredina u one urbane, kao i migracije izvan granica države, a zadnjih nekoliko godina, otkako postoji mogućnost zaposlenja na međunarodnoj razini, taj postotak postaje sve izraženiji.

Stanovništvo koje najčešće podliježe migraciji uključuju ono mlađe i srednje životne dobi što posljedično označava kako se udio stanovništva starije životne dobi povećava i time se smanjuje broj novorođenih. Demografska zbivanja tijekom posljednja dva desetljeća ne odaju pozitivne već depopulacijske značajke što se tumači kao smanjen broj rođenih i porast smrtnosti stanovništva mlađe životne dobi, migracijske putanje i porast udjela stanovništva starije dobi uslijed produljenog životnog vijeka (1).

Stanovništvo s obzirom na prosječnu životnu dob postaje sve starije, a time broj djece koja se upisuju u prve razrede osnovnih škola sve niži pri čemu je pretpostavka kako će se taj trend povećavati iz godine u godinu. Pad nataliteta kao i smanjen broj djece koja se upisuju u prve razrede osnovnih škola prisutan u većini županija Republike, a pretpostavka je kako naveden trend nije zaobišao niti Bjelovarsko-bilogorsku županiju.

U ovom radu bit će prikazani podaci iz kojih se može zaključiti kako na području kojih je gradova i općina unutar Bjelovarsko-bilogorske županije prisutan pad nataliteta i kojim područnim školama prijeti daljnje zatvaranje, te će biti navedene uloge i značaj medicinskih sestara i tehničara prvostupnika u podizanju nataliteta.

1.1. Natalitet

Natalitet (njem. *natalität*, prema lat. *natalis*: rođen, rodni) ili rodnost po definiciji označava broj rođenja na određenome području tijekom određenog vremenskog razdoblja (2). Natalitet u užem smislu ili efektivni natalitet je broj živorođene djece. Intenzitet rađanja na određenome području izražava se općom stopom ili koeficijentom nataliteta, a to je ukupan broj živorođene djece (N) podijeljen s ukupnim brojem stanovništva (P) i pomnožen s 1000 jer se izračunava u promilima (2,3):

$$\text{stopa nataliteta } (n) = \frac{N}{P} * 1000$$

Premda se počeo proučavati još za vrijeme Stare Grčke i Rima, prvi autor koji se detaljnije posvetio pojmu nataliteta i time objasnio njegovu ulogu i značaj bio je Graunt, koji je analizirajući utjecaj nataliteta i mortaliteta na području grada Londona i okolnih ruralnih područja shvatio kako je (3):

- kretanje nataliteta moguće promatrati kroz dobnu i spolnu strukturu stanovništva
- prisutna razlika između stope nataliteta urbanih i ruralnih područja
- prisutan veći broj čimbenika s utjecajem na natalitet.

Daljnje analize nataliteta su se nastavile bazirati na pretpostavkama kako dobna i spolna struktura posjeduju određen utjecaj na natalitet i mortalitet, a kasnije su pridodani i elementi poput onih socijalnih i ekonomskih. Danas se kao čimbeniku nataliteta važnost usmjerava i prema broju djece ženskog spola koja predstavljaju predmet migracijskih kretanja jer kao takva čine „potencijal“ za povećanje stope nataliteta.

Razina nataliteta ovisi o starosnoj strukturi, spolnoj strukturi stanovništva, te drugim čimbenicima - biološkim, socijalnim, ekonomskim, kulturno-prosvjetnim i slično (2). Upravo uslijed navedenih čimbenika kao i zbog kontrole rađanja, razlike između pojedinih zemalja mogu biti velike. Visoki natalitet obuhvaća stopu višu od 25‰, srednji stopu između 15‰ i 25‰, a stope do 15‰ označavaju nisku razinu nataliteta.

Zemlje s visokim životnim standardom imaju uglavnom nizak natalitet, ali i mortalitet, stoga je i prirodni rast stanovništva razmjerno nizak i čak negativan. Veći

pad nataliteta može biti uzrokovan znatnim gubicima ili iseljivanjem velikoga broja muškoga stanovništva u fertilnim godinama života. Slabo razvijene zemlje i sredine imaju visoki natalitet.

Sukladno određenim pokazateljima, procjenjuje se kako stopa nataliteta varira između 7‰ i 60‰, a ovisno o zemljama Europe prisutna je sljedeća podjela (3):

- 31 - 50‰ otpada na skupinu zemalja u razvoju što podrazumijeva izvaneuropske zemlje gdje je prisutna visoka razina stope nataliteta
- 20 - 30‰ otpada na skupinu zemalja koju čini većina europskih zemalja gdje je prisutna srednja razina stope nataliteta
- 10 - 20‰ otpada na skupinu zemalja poput Francuske i ostalih sjeverno-zapadnih europskih zemalja gdje je prisutna niska razina stope nataliteta.

Stanovništvo Republike Hrvatske nalazi se među petnaest najstarijih svjetskih i deset europskih zemalja s najvećim udjelom starije populacije u ukupnom stanovništvu (3).

Udio stanovništva starije životne dobi na području Hrvatske kontinuirano raste (3). Tijekom 2001. godine zabilježeno je kako stanovništvo starije životne dobi čini oko 1,29% ukupne populacije, a 2011. se povećao na 2,52% što govori kako se i prosječna životna dob stanovništva povećava jer je tijekom 1961. godine iznosila 32,5 godine, a pedesetak godina poslije (2011.) dosegla visokih 41,7 godina. Udio stanovništva dječje dobi i onog starije životne dobi je tijekom 2001. godine bio izjednačen, dok je 2011. godine starijeg stanovništva bilo 62% više nego onog dječje dobi što govori o smanjenoj razini stope fertiliteta. Natalitet stanovništva posjedovao je negativan trend u 20. stoljeću koji se još više produbio za vrijeme ovog stoljeća (2). Početkom 20. stoljeća iznosio je 40‰, sredinom stoljeća 25%, 2012. godine bio je ispod 10‰ (9,8‰), a 2016. godine još niži (9,0‰) čime je postao jednim od najnižih u Europi (2,3).

Depopulacija izazvana niskim fertilitetom ili iseljavanjem, postaje problem za manje teritorijalne jedinice koje su suočene s procesom demografskog starenja. S obzirom na negativne učinke i duži period trajanja, potrebno je poduzeti mjere za suočavanje s ovim trendom, kako bi se postigao održivi demografski razvoj u budućnosti. Demografski oblik starenja stanovništva nosi sa sobom mnoge negativne učinke kao što su smanjenje radne snage, niži ekonomski rast, učinci na produktivnost i potrošnju, rast tereta na

radno aktivno stanovništvo, te povećani izdaci mirovinskog i zdravstvenog osiguranja (3).

Demografsku sliku države karakterizira neprestana prirodna depopulacija, odnosno veći broj umrlih nego živorođenih, zatim starenje stanovništva, niska razina stope fertiliteta, disbalans dobne strukture stanovništva, rast očekivanog trajanja života i slično (3). Promatrajući kretanje ukupnog broja stanovnika, vidljivo je kako se navedeni broj tijekom zadnjih nekoliko desetljeća smanjuje. Sukladno podacima provedenih popisa stanovništva (3):

- 1991. broj ukupnog stanovništva iznosio je 4.601.469 stanovnika
- 2001. zabilježen je pad na 4.437.460 stanovnika
- 2011. najveći pad sa brojkom od 4.284.889 stanovnika

Broj stanovništva starije životne dobi unutar razdoblja 2001.-2014. godine se gotovo udvostručio s 98.802 na 189.923 stanovnika (3). Uspoređujući se s ostalim europskim zemljama, država pripada skupini zemalja koje bilježe negativni prirodni prirast, pad ukupnog broja stanovnika tijekom promatranog vremenskog razdoblja i negativnu razinu salda neto migracija. Promjene u dobnoj strukturi sve više brinu jer se smanjuje broj stanovništva mlađe životne dobi na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini zbog porasta onog starije životne dobi što predstavlja značajan problem zbog budućeg porasta ekonomskih i socijalnih disproporcija.

Prema održanim projekcijama koje se temelje na ukupnom broju i sastavu stanovništva, pretpostavka je, ukoliko se nastave sadašnji demografski trendovi, do 2051. godine, smanjenje stanovništva biti će prisutno na području cijele države čime će još više utjecati na pad stope fertiliteta što je i vidljivo na tablici 1.1 (3). Projekcije pokazuju kako će se smanjiti broj mladih za 35,5% i radno sposobno stanovništvo za 31,5% , a istovremeno bi se udio stanovništva starije životne dobi povećao za 40,8%. Prisutna je crna demografska slika zbog niza nepovoljnih promjena uslijed demografskog starenja i sužavanja fertilnog kontingenta što nepovoljno utječe na dinamiku i strukturu stanovništva, društveni razvitak i mnoge druge faktore.

Tablica 1.1. Projekcija broja stanovnika po županijama do 2051. godine (3)

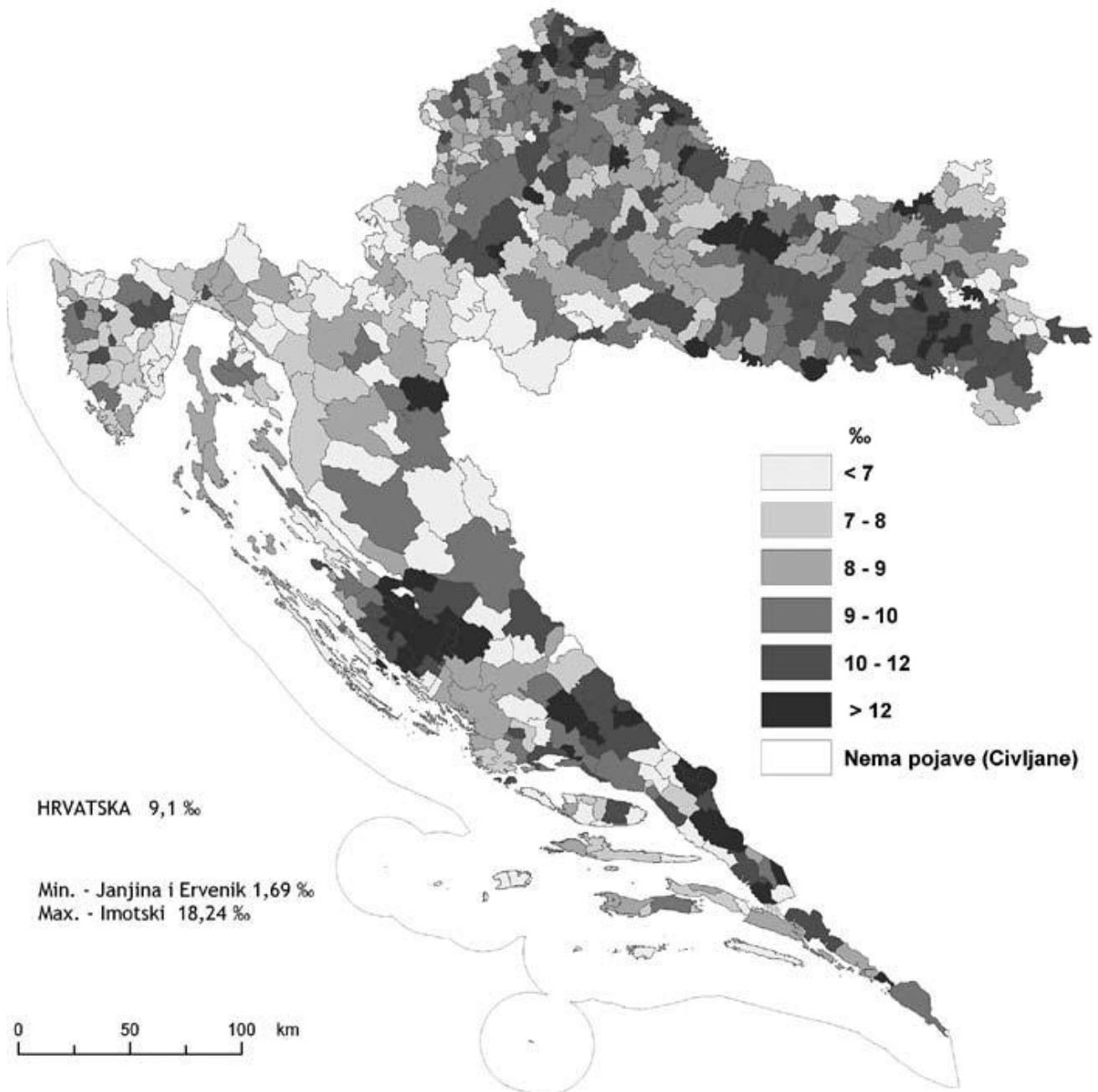
Županija	2011.	2021.	2031.	2041.	2051.
Zagrebačka	317.606	324.867	327.532	325.986	321.871
Krapinsko-zagorska	132.892	128.879	123.207	115.566	106.798
Sisačko-moslavačka	172.439	150.230	126.037	99.367	71.784
Karlovačka	128.899	116.311	102.913	88.661	73.893
Varaždinska	175.951	172.553	166.621	158.221	148.008
Koprivničko-križevačka	115.584	111.481	106.128	99.124	91.206
Bjelovarsko-bilogorska	119.764	109.920	99.028	86.295	72.738
Primorsko-goranska	296.195	287.181	272.590	255.036	238.860
Ličko-senjska	50.927	43.577	36.630	29.710	22.715
Virovitičko-podravskaa	84.836	78.281	70.764	61.451	51.217
Požeško-slavonska	78.034	69.809	61.067	50.754	39.601
Brodsko-posavska	158.575	148.032	136.727	122.576	106.496
Zadarska	170.017	173.513	176.267	178.038	179.715
Osječko-baranjska	305.032	293.087	276.336	254.088	229.136
Šibensko-kninska	109.375	97.548	85.973	73.520	61.194
Vukovarsko-srijemska	179.521	165.647	150.177	131.398	110.394
Splitsko-dalmatinska	454.798	446.244	434.294	415.360	392.471
Istarska	208.055	205.481	199.256	190.885	182.207
Dubrovačko-neretvanska	122.568	120.614	118.241	114.560	110.238
Međimurska	113.804	111.459	107.488	101.644	94.256
Grad Zagreb	790.017	796.835	787.113	771.259	752.066
Republika Hrvatska	4.284.889	4.151.550	3.964.385	3.723.497	3.456.866

U razdoblju 2001-2003. godine, jedna od županija s nižom općom stopom nataliteta bila je i Bjelovarsko-bilogorska (8,69%) čime se nalazila ispod hrvatskog prosjeka (9,06%), što je vidljivo na tablici 1.2 (4). Sukladno smanjenju stanovništva Hrvatske do 2051. (3), očekuje se i smanjenje stanovništva ove županije, a time i nataliteta u njoj (4).

Tablica 1.2. Opća stopa nataliteta, standardizirana opća stopa nataliteta (4)

Županija	Opća stopa nataliteta	Standardizirana opća stopa nataliteta	Indeks nataliteta
Zagrebačka	9,42	9,16	97,3
Krapinsko-zagorska	8,75	9,07	103,7
Sisačko-moslavačka	8,24	8,84	107,4
Karlovačka	7,58	8,25	108,8
Varaždinska	9,31	9,35	100,4
Koprivničko-križevačka	9,30	9,76	105,0
Bjelovarsko-bilogorska	8,69	9,41	108,3
Primorsko-goranska	7,51	7,58	101,0
Ličko-senjska	8,00	9,75	121,9
Virovitičko-podravska	9,20	9,66	105,0
Požeško-slavonska	9,77	10,18	104,2
Brodsko-posavska	9,91	10,16	102,6
Zadarska	9,66	9,73	100,8
Osječko-baranjska	8,98	9,07	101,0
Šibensko-kninska	8,44	9,46	112,1
Vukovarsko-srijemska	9,65	9,59	99,3
Splitsko-dalmatinska	10,16	9,89	97,3
Istarska	7,63	7,69	100,7
Dubrovačko-neretvanska	9,74	9,89	101,5
Međimurska	10,79	10,32	95,6
Grad Zagreb	9,06	8,34	92,1
Hrvatska	9,07	9,07	100,00

Slika 1.1 prikazuje prostorni raspored nataliteta za Republiku Hrvatsku po gradovima i općinama unutar županija za razdoblje 2001.-2003. čime je vidljivo kako su unutar županija prisutne različite nijanse boje što označava mjesta s višom i nižom stopom nataliteta (4). Upravo je navedeno vidljivo u područjima unutar Bjelovarsko-bilogorske županije u kojoj prisutne razlike u stopi nataliteta pojedinih dijelova variraju.

Slika 1.1. Prosječne opće stope nataliteta po općinama Hrvatske 2001-2003. (4)

Bjelovarsko-bilogorska županija sedma je od ukupno dvadeset županija uključujući grad Zagreb koji djeluje kao zasebna cjelina (5). Smještena je na istočnom dijelu središnje Hrvatske čime graniči s Koprivničko-križevačkom na sjeveru, Zagrebačkom na zapadu, Sisačko-moslavačkom na jugozapadu Požeško-slavonskom na jugu i Virovitičko-podravskom županijom na istoku. Površina županije iznosi 2.651 km², a ukupan broj stanovnika iznosi 119.764 stanovnika ili 45 st./km² (prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine). Sjedište joj je u gradu Bjelovaru s time da se u županiji nalazi ukupno pet gradskih naselja u koje se ubrajaju Bjelovar, Čazma, Grubišno Polje, Garešnica i Daruvar, te 18 općina u koje se ubrajaju Berek, Dežanovac, Đulovac, Hercegovac, Ivanska, Kapela, Končanica, Nova Rača, Rovišće, Severin, Sirač, Šandrovac, Štefanje, Velika Pisanica, Velika Trnovitica, Veliki Grđevac, Veliko Trojstvo i Zrinski Topolovac (slika 1.2).

Slika 1.2. Karta Bjelovarsko-bilogorske županije s administrativnom podjelom (5)

1.2. Područna škola

Mreža osnovnih škola na prostoru županija obuhvaća ustanove koje obavljaju osnovnoškolsku djelatnost zajedno sa objektima matičnih i područnih škola u kojima se provodi obvezno osnovnoškolsko obrazovanje (6). Osnovna škola predstavlja obaveznu razinu odgoja i obrazovanja na temelju kojega se stječu osnovna znanja za život, pruža se mogućnost daljnjeg školovanja, postiže se jednakost odgojno-obrazovnih mogućnosti i sprječava odgojno-obrazovan oblik diskriminacije (7).

Osnovne škole mogu se podijeliti na matične i područne škole. Matična škola odnosi se na osnovnoškolsku ustanovu u kojoj je lokalizirana uprava i administracija, te su zastupljeni razredi od I. do VIII. Prema Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (6), područna škola se definira kao „odgojno-obrazovna podružnica škole, smještena izvan sjedišta matične škole, a s kojom je programski i kadrovski povezana. Ustrojava se ukoliko upisnom kvotom osigurava broj učenika za najmanje po jedan razredni odjel od I. do IV., odnosno od V. do VIII. razreda te ukoliko ispunjava Standard za obavljanje djelatnosti.“

Područne su škole najčešće smještene na području manjih ruralnih sredina pri čemu ih pohađa manji broj učenika (7). Nastava je koncipirana u kombiniranim razrednim odjelima pri čemu je prisutno više razreda gdje istovremeno jedan učitelj ili učiteljica održava nastavu u svim razredima navedene kombinacije, a takav oblik škola pohađaju djeca od prvog do četvrtog razreda, odnosno od šeste do navršene devete/desete godine.

Prednosti područnih škola su smanjena mogućnost putovanja što smanjuje rizik od opasnosti na putu do škole i vrijeme provedeno na putovanje u školu i iz škole, mogućnost dužeg ostanka u školi zbog utvrđivanja gradiva ili ostalih oblika aktivnosti uslijed boravišta u istom mjestu, osjećaj „obiteljske sredine“ zbog čega su učenici opušteniji i povezaniji, te organiziranje nastave prema potrebama učenika i nastavnih sadržaja (7). Nedostaci područnih škola su nedostatak knjižnice uslijed čega lektiru ili posuđuje učitelj/učiteljica ili je potreban odlazak u matičnu školu radi posudbe, nedostatak dvorane kao i potrebnih naprava i sprava za izvođenje nastave iz predmeta tjelesne i zdravstvene kulture, odlazak u peti razred i novo okruženje što može izazvati

veliku promjenu i stres zbog napuštanja svoje sigurne sredine, te otežana financijska izvedivost organizacije terenskog oblika nastave ili izleta.

Broj učenika koji se upisuju u prve razrede osnovnih škola iz godine u godinu je sve manji što je prisutno u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, a detaljnije podatke o navedenome u razdoblju 2010.-2017. moguće je pobliže vidjeti na tablici 1.3 (7).

Tablica 1.3. Broj učenika u osnovnim školama početkom školske godine na području Bjelovarsko-bilogorske županije (7)

Školska godina	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.	2015./2016.	2016./2017.
Bjelovarsko-bilogorska županija	10.223	9.876	9.598	9.394	9.143	8.956	8.858

Kao razlog učestalog pada broja učenika navodi se masovno iseljavanje mladih ljudi i obitelji s djecom, smanjenje broja sklopljenih brakova i manji broj djece u obitelji. Depopulacija uvelike utječe i na područne škole iz razloga što manji broj djece iz godine u godinu sa sobom nosi privremeno ili konačno zatvaranje područnih škola u određenim područjima što zapravo označava umiranje ruralnih područja. Tablica 1.4 prikazuje smanjenje broja područnih škola u razdoblju 2010-2017. unutar Republike Hrvatske (7).

Tablica 1.4. Statistički pregled područnih i matičnih osnovnih škola krajem školskih godina (7)

OSNOVNE ŠKOLE	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.	2015./2016.
Matična škola	850	850	851	852	860	862
Područna škola	1.221	1.222	1.213	1.208	1.195	1.187
UKUPNO	2.071	2.072	2.064	2.060	2.055	2.049

1.3. Migracije

Migracija ili seoba je izraz kojim se opisuje fizičko kretanje ljudi iz jednog u drugo mjesto, najčešće preko velikih udaljenosti i/ili u velikim grupama, potaknuto ekonomskim, političkim, demografskim i drugim uzrocima (8,9). U širem se smislu odnosi na prostornu pokretljivost stanovništva, a u užem smislu na trajniju promjenu mjesta stalnoga boravišta pojedinaca ili društvenih skupina (9). Migracije prema vremenu mogu biti stalne ili privremene, ovisno o državnoj granici vanjske i unutarnje, a prema broju sudionika obiteljske kao najmanji oblik i migracije društvenih skupina kao širi oblik. Također, mogu biti i dobrovoljne, prisilne i stihijske ili organizirane. Glavni čimbenici migracija su politički, geografski, ekonomski, demografski i kombinacije navedenih.

Osnovni dijelovi migracija su imigracija ili useljavanje i emigracija ili iseljavanje (9). Razlika između navedenoga u određenom se području naziva migracijskom bilancom ili saldom, te neto migracijom koja može biti pozitivna ukoliko je riječ o mehaničkom priraštaju stanovništva ili negativna ukoliko je riječ o mehaničkom padu istog. Kao najučestaliji uzrok migracija javlja se sve veći nerazmjer između privrednih i demografskih prilika unutar različitih područja. Naročito jer se polazi od pretpostavke kako je unutar područja doseljavanja (migracijsko područje) prisutna redovita mogućnost unosnijega i bržeg zaposlenja doseljenika nego što je to moguće u područjima odseljavanja (emigracijsko područje).

Zadnje desetljeće 20. stoljeća obilježio je Domovinski rat čime je Republika Hrvatska postala samostalna država uz brojne ljudske i materijalne gubitke (10). Rat je, kako na bivše jugoslavenske republike, utjecao i na sva područja unutar Hrvatske, naročito u demografskom smislu. Na području Bjelovarsko-bilogorske županije u pojedinim su područjima izraženije posljedice migracije uslijed rata, a isto tako zabilježen je i određen porast nataliteta u područjima gdje je zabilježeno naseljavanje skupina ljudi za vrijeme ili neposredno prije rata. Sveukupan demografski utjecaj Domovinskog rata na Bjelovarsko-Bilogorsku županiju podrazumijeva jačanje depopulacije i starenja stanovništva koji su bili prisutni već u prijeratnom razdoblju, a utjecajem rata se još pojačali, te pogoršanje uvjeta života kroz duži niz poslijeratnih godina.

Prema podacima iz 2016. godine u Bjelovarsko-bilogorsku se županiju tijekom vremenskog perioda jedne godine iselio veći broj ljudi u područje inozemstva i u druge županije, nego što se u nju doselio zbog čega je bilanca migracije negativna što je i vidljivo na tablici 1.5 (11). Također, prema podacima iz istraživanja tijekom dužeg se vremenskog razdoblja zabilježila veća stopa iseljavanja stanovništva iz županije nego li se ondje useljavalo.

Tablica 1.5. Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo 2016.
na području Bjelovarsko-bilogorske županije (11)

Migranti	Odseljeni	Doseljeno	Migracijski saldo
Inozemstvo	986	131	-855
Druge županije	1.133	680	-453
Ukupno	2.119	811	-1.308

Tijekom posljednjih pet desetljeća demografsko starenje bitno je obilježilo razvoj sveukupnog stanovništva Hrvatske, odnosno svih hrvatskih županija, gradova i općina (12). U posljednjem je desetljeću zabilježena velika promjena dobne strukture stanovništva - smanjivanje mlađe skupine stanovništva uz istodoban rast one starije, što dovodi do smanjenja stanovništva radno sposobne dobi. Nesklad ovih dobnih skupina pridonosi mnogim nepovoljnim učincima koji do izražaja dolaze u uvjetima ekonomske krize i slabije razvijenosti. Analiza budućih promjena pokazuje kako se proces demografskog starenja nastavlja i prognoze nisu nimalo pozitivne. Starenje stanovništva praćeno depopulacijom će se nastaviti kao i rast nesklada proporcije velikih dobnih skupina pri čemu će doći do pojave inverzije dobne "piramide" s posljedičnim promjenama sastavnica prirodnoga kretanja stanovništva. S ciljem smanjenja procesa starenja stanovništva i zaustavljanja iseljavanja potrebno se fokusirati na povećanje broja rođenih, poticanje doseljavanja stanovništva i povećanje zaposlenosti mladih.

1.4. Problem nataliteta i migracija

Razvoj stanovništva i kvalitativne karakteristike u koje se ubrajaju stupanj obrazovanja, zdravstvena zaštita i sastav stanovništva smatraju se međusobno ovisnima (13). Čimbenici koji određuju stanje i brojnost stanovništva su demografski (ukupno kretanje stanovništva, zaposlenost, prirodne migracije – natalitet i mortalitet, mehaničke migracije – emigracija i imigracija, struktura stanovništva prema spolu i stupnju obrazovanja te socijalnom statusu), ekonomski, politički i ostali (socio-psihološki, tradicionalni, vjerski). Gospodarski napredak zemlje ovisi o ukupnom stanovništvu, naročito udjelu radno aktivnog stanovništva. U zemlji s više stanovnika bogatije je iskustvo u području proizvodnje, racionalnije korištenje resursa na raspolaganju, uz ostale iste uvjete razvijenija je od one s manjim brojem stanovnika, uključuje veći postotak inovacija tehnologija, veće je tržište roba i usluga i izraženija kreativnost rada.

U posljedice demografskog procesa može se ubrojiti početak izumiranja sela, otočja i brdsko-planinskih područja, produblјivanje gospodarske i socijalne problematike, smanjenje zaposlenog stanovništva, tržišta rada i ponuda radnih mjesta, smanjena izgradnja stanova i poslovnih prostora, smanjenja potreba za izgradnjom škola, povećanje stanovništva starije životne dobi, povećanje potrebe za staračkim domovima, pad kvalitete života i zdravstvene zaštite te povećani rizik za ljudsko zdravlje ukoliko se ne provedu aktivnosti unaprjeđenja sustava javne vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda kao i unaprjeđenje zdravstvene infrastrukture (13,14). Negativne posljedice očituju se i u povećanim izdacima za zdravstvo, socijalnu skrb, mirovine i promjenama strukture potrošnje (15). Novonastala demografska kretanja dugoročno utječu na pad radno aktivnog stanovništva dok se udio umirovljenika i njihovi zahtjevi prema uslugama socijalne skrbi povećavaju. Starenje stanovništva predstavlja velik izazov i rast pritisaka na sustav socijalne skrbi i mirovinskog osiguranja. Trenutno se pravo na starosnu mirovinu ostvaruje kada osoba navrší 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža (16). Kako se zbog starenja stanovništva povećavaju zdravstveni troškovi raste potreba za većim udjelom radno aktivnog stanovništva koje će plaćati troškove, no kako se naveden udio smanjuje, pretpostavlja se da će radno aktivno stanovništvo biti prisiljeno raditi duže, do otprilike 67 godina.

Nakon 2009. godine, zabilježen je drastičan pad novorođene djece nastao uslijed gospodarske krize (17). Trenutno se zaustavio, što prikazuje slika 1.3, no oporavak još nije vidljiv. Kako su natalitet i broj prvašića u uskoj vezi, brojka novorođenih može se upotrijebiti pri analizi očekivane brojke upisane djece u prvi razred. Ukoliko se računa 75% djece rođene 2009. i 25% rođene 2010. (broj djece rođene u prva tri mjeseca godine koja kreću u školu ranije, ali unutar dobne granice), dobit će se maksimalan broj djece rođene unutar zemlje za koju se pretpostavlja kako će upisati prvi razred 2016. godine. U Hrvatskoj se tijekom razdoblja od jedne godine rodi otprilike 7000 manje djece nego što je to bio slučaj tijekom 2008.-2009. godine.

Slika 1.3. Broj živorođene djece u Hrvatskoj u razdoblju 1999. – 2016. (17)

Slika 1.4 prikazuje kako se linija broja djece upisanih u prvi razred u zemlji ne podudara s linijom očekivanog broja upisane djece na temelju izračuna koliko je djece trebalo krenuti u prvi razred, rođene u zemlji tijekom 2009. i 2010. godine (17). Primjetno je kako je oblik nepovratne emigracije povezane s neto nestankom djece prilikom upisa u osnovnu školu, bio prisutan i prije ulaska u Europsku Uniju i kontinuirano raste, a u širenju jaza tijekom razdoblja 2015.-2017. krije se odgođeni efekt otvaranja granica Europe. Procjenjuje se kako je tijekom razdoblja 2009.-2017. zemlju napustilo 12.000 obitelji s djecom, a uzrok tome dijelom leži u tradiciji privremenih emigracija na rad u inozemstvo koji raste s obzirom na olakšanu mobilnost

i ulazak u europske države, ali i u sve češćem odlasku mladih obitelji gdje privremena emigracija postaje stalna. Procjene pokazuju kako pad djece upisane u prvi razred osnovne škole nije izražen kao činjenica da se smanjuje broj rođene djece. Upravo je navedeno srž problema zbog kojega je prisutno smanjivanje ukupnog broja stanovništva Republike Hrvatske.

Slika 1.4. Teorijski i stvarni broj učenika u 1. razredu u hrvatskim osnovnim školama (17)

Kako su mladi onemogućeni ostvariti svoje potencijale, sve više odlaze ondje gdje se financijske i društvene prilike smatraju povoljnijima (18). Nepovoljni depopulacijski trend utječe na kontinuirano smanjenje broja mladih i radno sposobnih što dovodi u pitanje održivost zdravstvenog, socijalnog, mirovinskog i obrazovnog sustava što će posljedično rezultirati ekonomskim slomom. Zapošljavanje na određeno razdoblje, nepostojanje odgovarajuće infrastrukture koja omogućuje zbrinjavanje djece u dnevnim boravcima škola ili vrtića, nepostojanje olakšica za dobivanje stambenih kredita mladim roditeljima i porodiljskog dopusta za oba roditelja, visoka cijena udžbenika i prijevoza đaka do škole samo su neke od stvari koje destimuliraju mlade ljude da osnuju svoje obitelji. Primjeri upućuju kako je spomenut demografski problem manje izražen unutar jedinica lokalne samouprave koje provode neke od navedenih mjera jer se smatra kako ondje gdje su prisutne povoljnije financijske i gospodarske

prilike, ljudi su spremniji na ostanak, a privlače se i ljudi iz ostalih krajeva. Ono što treba shvatiti jest kako će ljudi ostajati ukoliko njihova kvaliteta života bude bolja nego u državama u koje se iseljava. Demografske promjene nisu novina u hrvatskoj povijesti i jednostavno se mogu objasniti eksternim čimbenicima (18). Pad broja stanovnika 1921. godine moguće je objasniti kao jednu od posljedica Prvog svjetskog rata što vrijedi i za razdoblje za vrijeme Drugog svjetskog rata. Također, nakon oba rata zabilježen je „baby boom“ ili naglo povećanje stanovništva što se smatra uobičajenom posljedicom pri završetku rata i nesigurnosti. Sve se više postavlja pitanje zbog čega nije uslijedio „baby boom“ nakon Domovinskog rata, a razlog leži u nedovoljnoj stopi porasta stanovnika tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća i imigraciji u prekoceanske zemlje.

1.5. Školska medicina i upis u prvi razred osnovne škole

Djelatnosti Službe školske medicine Zavoda za javno zdravstvo Bjelovarsko-bilogorske županije mogu se opisati općim i specijalnim ciljevima koji se smatraju tipičnima jer ih sadržava svaka od školskih medicina županijskih zavoda za javno zdravstvo na području cijele Hrvatske (19). Opći ciljevi tako obuhvaćaju različite oblike prepoznavanja poremećaja unutar populacije školske djece (organskog, mentalnog i socijalno patološkog) i uočavanje društveno neprihvatljivog ponašanja (socijalna delikvencija), rano otkrivanje poteškoća povezanih s učenjem i prilagodbom na školu (psihoneurotski problemi), prevenciju ovisnosti (pušenje, alkoholizam i droga), te prihvaćanje navika i stavova vezanih za zdrav načina života učenika kroz promicanje informacija o zdravlju i razvitak vlastite odgovornosti za svoje i zdravlje drugih ljudi.

Djelatnosti Služba školske medicine Zavoda za javno zdravstvo Bjelovarsko-bilogorske županije uključuju sljedeće specifičnih aktivnosti (19):

- screening ili probirni pregledi za identifikaciju poremećaja razvoja i rasta - sluh, vida na boje, deformacija kralješnice, težina i visina s daljnjim intervencijama
- provođenje preventivnih i specifičnih zdravstvene zaštite za djecu i mladež na području Bjelovarsko-bilogorske županije
- planiranje i provođenje cijepljenja i docjepljivanja djece prema obveznom godišnjem programu cijepljenja

- sistematski pregledi djece prije upisa u I, V i VIII razred osnovne škole.

Sistematski pregled prije upisa u I razred osnovne škole uključuje pregled kralježnice, stopala, štitne žlijezde, usne šupljine, srca i pluća, spolnih organa i dojki djevojčica radi procjene spolne zrelosti, mjerenje tlaka, određivanje oštine vida i prepoznavanje boja Snellenovim tablicama, mjerenje tjelesne težine i visine radi procjene uhranjenosti, pregled nalaza hemoglobina u krvi i urina i procjenu psihičke i emocionalne zrelosti (19).

Sistematski pregledi predstavljaju preglede karakteristične za određenu kronološku dobnu skupinu kojima je cilj rano otkrivanje bolesti ili odstupanja u psihomotornom razvoju (20). Ovim se pregledima nastoji pratiti učinak u promicanju zdravlja i razvoju djece, a svrha se ogleda kroz utvrđivanje fizičke i duševne razvijenosti djeteta, prepoznavanje anomalija i ostalih negativnih čimbenika s utjecajem na zdravlje djeteta i poduzimanje prikladnih intervencije za pronađena odstupanja, liječenje i rehabilitaciju. U okviru sistematskih pregleda obavlja se i aktivna imunizacija djece - cijepljenje.

Tijekom prve godine života djeteta u savjetovalištu se obavlja 5-6 sistematskih pregleda, a nakon navršene prve godine života, za malo i predškolsko dijete potreban je jedan pregled na godišnjoj razini koji obavljaju specijalisti školske medicine (20). Upravo je u njihovoj domeni pregled pred upis u prvi razred osnovne škole. U praćenju rasta i razvoja potrebni su i sljedeći specijalistički pregledi – ortopedski, okulistički, audiološki i stomatološki. Uz sistematske preglede, velika uloga pripada i patronažnoj službi. Jer je prepoznata važnost zdravstvenog prosvjećivanja radi prevencije ovisnosti, edukacije o spolno prenosivim bolestima i pružanju savjetovanja o prehrani, njezi majke i djeteta.

Stručno povjerenstvo svake školske ustanove provodi aktivnosti usmjerene prema utvrđivanju psihofizičkog stanja djece uslijed redovitoga upisa u prvi razred osnovne škole na prostoru one osnovne škole kojoj dijete pripada sukladno upisnom području tijekom razdoblja 31.3.-15.6. tekuće godine (21). Djelokrug njihovih aktivnosti uključuje aktivnosti utvrđivanja psihofizičkog stanja, utvrđivanje programa obrazovanja za učenike koji posjeduju određene oblike poteškoća u razvoju, ukidanja rješenja o programu obrazovanja kod učenika koji posjeduju određene oblike poteškoća u razvoju, te uključivanje u oblik pripremnog ili dopunskog oblika nastave iz područja predmeta „hrvatski jezik“. Povjerenstvo škole donosi mišljenje na temelju pregleda

djeteta, dostavljene potrebne dokumentacije iz predškolske ustanove ukoliko je dijete pohađalo program predškole, upoznavanja i razgovora s roditeljima, pojedinačnih mišljenja članova Povjerenstva, kao i dokumentacije onih oblika ustanova u kojima je dijete bilo obuhvaćeno procjenom, rehabilitacijskim, zdravstvenim ili drugim oblikom postupka za vrijeme predškolske dobi i/ili mišljenja jedinstvenog tijela vještačenja.

Dijete je obvezno upisati u školu ukoliko je do navršenog 1. travnja tekuće godine napunilo šest godina (22). Priopćenje o vremenu utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta tijekom veljače je dostupna na oglasnim pločama zdravstvenih i odgojno-obrazovnih ustanova, u medijima, te na internetskim stranicama ovlaštenog ureda državne uprave na prostoru županije.

Privremen upis djeteta moguć je kada dijete nema napunjenih šest godina života s time da dijete mora napuniti šest godina najkasnije do 31. kolovoza tekuće godine, inače se upis neće odobriti (22). Zahtjev je potrebno je podnijeti ovlaštenom uredu državne uprave zaduženom za poslove obrazovanja čime se dijete stavlja na popis za procjenu psihofizičkog stanja. Ukoliko se na pregledu procjene psihofizičkog stanja utvrdi kako dijete nije postiglo potreban stupanj zrelosti za praćenje i obavljanje školskih obveza, ovlašteno stručno povjerenstvo predlaže odgodu upisa za jednu godinu. Odgoda se predlaže na osnovu pregleda i dokumentacije o psihofizičkom stanju djeteta kako će odgoda pozitivno djelovati na psihofizički razvoj, te ukoliko se dijete nalazi ili će se nalaziti na rehabilitaciji/liječenju u zdravstvenoj ustanovi u vremenskom periodu u trajanju dulje od mjesec dana, ukoliko u navedenoj ustanovi nije organizirana nastava ili će rehabilitacija utjecati na psihofizički razvoj.

Privremen oblik odgode upisa u prvi razred osnovne škole podnosi roditelj ukoliko je djetetu zdravlje teško oštećeno ili su prisutne višestruke teškoće pri čemu je sa zahtjevom, potrebno je dostaviti medicinsku dokumentaciju o razvoju i zdravstvenom stanju uz mišljenje tijela vještačenja koje djetetu odobrava odgodu upisa u prvi razred osnovne škole tijekom razdoblja jedne školske godine ili duže (22).

Privremeno oslobođenje od školovanja podnosi roditelj ukoliko dijete uslijed zdravstvenih razloga nije u mogućnosti nastaviti započeto školovanje u osnovnoj školi, rehabilitacijskoj/zdravstvenoj ili kući. Zajedno sa zahtjevom, potrebno je dostaviti medicinsku dokumentaciju o razvoju i zdravstvenom stanju djeteta pri čemu dijete od pohađanja nastave može biti oslobođeno najdulje godinu dana.

2. CILJ RADA

Cilj rada je metodama deskriptivne statistike ispitati pad nataliteta na području Bjelovarsko-bilogorske županije i posljedično mogući slijed daljnjeg zatvaranja područnih škola, te opisati značaj medicinskih sestara prvostupnica i medicinskih tehničara prvostupnika u podizanju nataliteta.

3. METODE

Podaci o broju živorođenih za područje Bjelovarsko-bilogorske županije za razdoblje 2000.-2016. godine uzeti su iz literature (23-39). Podaci o broju upisanih prvašića dobiveni su iz Službe za školsku medicinu Zavoda za javno zdravstvo Bjelovarsko-bilogorske županije u Bjelovaru. Deskriptivna statistika nataliteta i broja upisanih prvašića za navedena razdoblja prikazana je u tabličnom obliku.

4. REZULTATI

4.1. Stanje nataliteta u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Stanje nataliteta u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji prikazano je za sve gradove i općine te za cijelu županiju u tablicama 4.1a, 4.1b i 4.2. U tablicama 4.1a i 4.1b nalaze se podaci prikupljeni iz statističkih izvješća Državnog zavoda za statistiku (23-39) te obuhvaćaju razdoblje od 17 godina tj. od 2000. – 2016, što je dovoljno dugo razdoblje da se uoče demografski trendovi.

Na području općina Severin i Zrinski Topolovac oduvijek je bio prisutan manji broj živorođenih, a s godinama se ta brojka još smanjuje. Većina općina i gradova doživjela je blagi porast, potom postepen pad. Općine gdje broj živorođenih tijekom godina raste su Berek, Končanica i Sirač, a pada u Hercegovcu, Novoj Rači i Velikom Trojstvu.

Podacima u tablicama 4.1a. i 4.1b pristupilo se kvalitativno da bi se procijenilo kretanje broja živorođenih: 1) da se odredi smjer kretanja (pad ili eventualni porast); 2) da se odredi intenzitet promjene (bez promjene: 0, manja promjena: 0 – 24,99%, izrazita promjena: 25 – 49,99%, kritična promjena: 50% - 100%). U tu svrhu, računale su se razlike u broju živorođenih u 2016. godini i 2000. godini, te su se razlike izrazile u postocima (razlika podijeljena s vrijednošću za 2000. godinu i pretvorena u postotak) i kvalitativno procijenile u tablici 4.2.

Porast živorođene djece zabilježen je u općinama Berek (23,08%) i Sirač (60,00%), a općine u kojima nije zabilježena konačna promjena su Končanica i Velika Trnovitica. Manji pad zabilježili su gradovi Bjelovar i Čazma, te općine Kapela, Rovišće, Šandrovac i Veliki Grđevac. Izraziti pad zabilježili su gradovi Daruvar, Garešnica i Grubišno Polje, te općine Dežanovac, Đulovac, Hercegovac, Ivanska, Nova Rača, Štefanje, Veliko Trojstvo i Zrinski Topolovac. Kritičan pad zabilježile su općine Severin (50,00%) i Velika Pisanica (72,22%). Dakle, 82,61% naselja pokazuje pad nataliteta među 23 naselja (gradovi i općine) Bjelovarsko-bilogorske županije, a 8,70% naselja izraziti pad.

Tablica 4.1a. Kretanje broja živorođenih u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji po gradovima i općinama u razdoblju 2000.-2008. godine

Naselje	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bjelovar	368	366	355	324	381	397	374	397	405
Čazma	80	79	86	85	83	88	86	64	95
Daruvar	121	107	103	95	96	117	95	102	99
Garešnica	112	92	101	116	86	117	112	106	105
Grubišno Polje	69	51	59	51	55	58	62	49	58
Berek	13	15	18	19	15	21	19	16	14
Dežanovac	23	32	27	30	29	33	40	31	25
Đulovac	68	53	53	39	42	46	41	54	45
Hercegovac	25	24	29	24	18	22	25	15	15
Ivanska	27	25	27	24	26	33	25	33	24
Kapela	34	30	27	28	27	32	27	37	37
Končanica	13	24	26	18	26	24	16	18	19
Nova Rača	40	36	48	44	29	35	23	33	37
Rovišće	63	79	55	61	62	65	70	60	54
Severin	8	9	8	8	13	3	10	7	8
Sirač	15	24	24	23	27	19	16	23	27
Šandrovac	24	21	14	17	22	19	15	19	19
Štefanje	33	13	23	20	17	26	21	22	14
Velika Pisanica	18	16	16	23	10	20	19	15	17
Velika Trnovitica	12	11	9	16	12	14	11	17	16
Veliki Grđevac	31	26	28	30	19	29	33	27	30
Veliko Trojstvo	20	24	22	23	29	16	31	22	27
Zrinski Topolovac	10	6	9	11	8	15	13	7	9
GRADOVI	750	695	704	671	701	777	729	718	762
OPĆINE	477	478	463	458	431	472	455	456	437
ŽUPANIJA	1227	1173	1167	1129	1132	1249	1184	1174	1199

Tablica 4.1b. Kretanje broja živorođenih u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji po gradovima i općinama u razdoblju 2009.-2016. godine

Naselje	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bjelovar	422	399	381	371	384	362	340	308
Čazma	81	85	73	68	74	65	75	69
Daruvar	115	118	88	115	110	96	77	90
Garešnica	78	105	73	91	92	90	81	76
Grubišno Polje	65	72	58	63	58	54	64	48
Berek	21	15	20	14	14	10	10	16
Dežanovac	24	27	17	26	18	19	17	17
Đulovac	48	45	44	58	37	33	38	41
Hercegovac	22	21	12	14	9	19	12	14
Ivanska	31	29	23	26	22	24	16	15
Kapela	30	32	30	28	30	24	23	31
Končanica	18	18	17	18	13	9	14	13
Nova Rača	27	33	26	32	32	25	28	29
Rovišće	56	77	54	57	51	54	40	55
Severin	8	8	6	7	11	9	7	4
Sirač	22	22	23	15	22	21	15	24
Šandrovac	27	21	21	14	16	25	13	20
Štefanje	23	17	12	25	28	23	22	24
Velika Pisanica	14	23	15	13	13	14	14	5
Velika Trnovitica	8	15	15	8	12	6	11	12
Veliki Grđevac	31	25	24	25	25	21	29	28
Veliko Trojstvo	24	27	21	28	10	18	19	13
Zrinski Topolovac	16	16	10	16	11	19	10	6
GRADOVI	761	779	683	708	718	667	637	591
OPĆINE	450	471	390	424	374	373	338	367
ŽUPANIJA	1211	1250	1073	1132	1092	1040	975	958

Tablica 4.2. Procjena pada broja živorođenih u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji
prema gradovima i općinama u razdoblju 2000.-2016. godine

Naselje	2000	2016	Razlika	Razlika u %	Procjena
Bjelovar	368	308	-60	-16,30%	Manji pad
Čazma	80	69	-11	-13,75%	Manji pad
Daruvar	121	90	-31	-25,62%	Izraziti pad
Garešnica	112	76	-36	-32,14%	Izraziti pad
Grubišno Polje	69	48	-21	-30,43%	Izraziti pad
Berek	13	16	3	23,08%	Manji porast
Dežanovac	23	17	-6	-26,09%	Izraziti pad
Đulovac	68	41	-27	-39,71%	Izraziti pad
Hercegovac	25	14	-11	-44,00%	Izraziti pad
Ivanska	27	15	-12	-44,44%	Izraziti pad
Kapela	34	31	-3	-8,82%	Manji pad
Končanica	13	13	0	0%	Bez promjene
Nova Rača	40	29	-11	-27,50%	Izraziti pad
Rovišće	63	55	-8	-12,70%	Manji pad
Severin	8	4	-4	-50,00%	Kritičan pad
Sirač	15	24	9	60%	Visok porast
Šandrovac	24	20	-4	-16,67%	Manji pad
Štefanje	33	24	-9	-27,27%	Izraziti pad
Velika Pisanica	18	5	-13	-72,22%	Kritičan pad
Velika Trnovitica	12	12	0	0%	Bez promjene
Veliki Grđevac	31	28	-3	-9,68%	Manji pad
Veliko Trojstvo	20	13	-7	-35,00%	Izraziti pad
Zrinski Topolovac	10	6	-4	-40,00%	Izraziti pad
GRADOVI	750	591	-159	-21,20%	Manji pad
OPĆINE	477	367	-110	-23,06%	Manji pad
ŽUPANIJA	1227	958	-269	-21,92%	Manji pad

4.2. Mogućnost zatvaranja područnih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije nalazi se ukupno 101 škola od čega njih 76 otpada na područne oblike škola, a 25 na matične škole. Stanje broja upisanih učenika u prvi razred osnovne školi u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji prikazano je za sve područne i matične škole u školskim godinama u razdoblju od 2008./09. do 2017./18. u tablicama 4.3. i 4.4. U tablici 4.3. nalaze se podaci prikupljeni od Službe za školsku medicinu Zavoda za javno zdravstvo Bjelovarsko-bilogorske županije u Bjelovaru te obuhvaćaju razdoblje od 10 školskih godina, što je dovoljno dugo razdoblje da se uoče neke posljedice demografskih trendova (nataliteta i migracija).

Na temelju tablice 4.3. vidljivo je kako je većina područnih i matičnih škola doživjela određene oscilacije, dok su zlatnu sredinu zadržale Matična škola Velika Pisanica, Sirač i Končanica, te Područna škola Lasovac. Rast je zabilježen na području Područne škole Nove Plavnice, Podgorci, Prgomelje, Kraljevac, Zrinski Topolovac, Gudovac, Grabovnica, te Matičnih II. Osnovne škole, Čazme, Garešnice, Bereka i Velike Trnovitice, dok je pad zabilježen kod Matičnih škola Hercegovac i Trnovitički Popovac, te Područnih škole Bastaji, Trojeglava i Ivanovo Polje. Također, područja gdje je duži niz godina prisutan manji broj učenika su Područne škole Tomaš, Sasovac, Dautan, Ivanovo selo, Mala Pisanica, Donja Kovačica, Obrovica, Babinac, Ribnjačka, Malo Trojstvo, Gornje Sredice, Jakopovac, Stara Ploščica, Batinjani, Gornji Daruvar, Ivanovo polje, Gornji Daruvar, Ljudevit Selo, Donji Sređani, Doljani, Stražanac, Kip, Šibovac, Sokolovac, Blagorodovac, Vrijeska i Ladislav.

Na području zemlje tijekom 2017./18. školske godine u ukupno 95 škola (uglavnom područnih) nije se upisao niti jedan učenik uslijed čega je došlo do zatvaranja četiri područnih škola u Hrvatskoj, a jedna od njih je i Područna škola Slovinska Kovačica (40). Prethodnih su godina još zatvorene i Područna škola Imsovac – 2015./2016. (41), kao i Područna škola Kokinac - 2016./17. (42) što govori u prilog snažnoj depopulaciji županije kao i činjenica kako je Bjelovarsko-bilogorska županija prema podacima za školsku godinu 2015./16 bila među županijama s vrlo malim brojem

upisanih prvašića unutar područnih škola (43). Također, prema tablici 4.3. vidljivo je kako su se određene područne škole zatvorile uslijed malog broja upisanih učenika, a postoji i mogućnost kako će ih se još nekoliko u bliskoj budućnosti zatvoriti. U navedenu se kategoriju mogu ubrojiti Područna škola Mala Pisanica, Donja Kovačica, Jakopovac, Stara Ploščica, Gornji Daruvar, Doljani, Donji Sređani i Stražanac.

Podacima u tablici 4.4. pristupilo se kvalitativno da bi se procijenilo kretanje broja učenika upisanih u prvi razred osnovne škole: 1) da se odredi smjer kretanja (pad, porast ili bez promjene) za škole koje nisu zatvorene; 2) da se odredi intenzitet promjene (manja ili veća promjena). U tu svrhu, računale su se razlike u broju upisanih u školsku godinu 2008./09. i 2017./18., te se brojno stanje u 2017./18. godini izrazilo u odnosu na granični kriterij zatvaranja (broj < 5 ili broj ≥ 5), što je poslužilo za kvalitativne procijene daljnje mogućnosti zatvaranja u tablici 4.4. Razlike su imale 5 različitih vrijednosti za škole koje nisu zatvorene: razlika = 0 (bez promjene), razlika < -5 (veliki pad), $-5 \leq$ razlika < 0 (pad), $0 <$ razlika ≤ 5 (porast) i razlika > 5 (veliki porast).

Na osnovu tablice 4.4. vidljiv je pad broja upisanih učenika u 52 područne i matične škole (51,40% svih škola), rast u ukupno 38 škola (37,62%), dok se na području 12 škola (11,88%) nije zabilježila nikakva promjena. Također, u 49 škola, većinom područnih, broj upisanih učenika iznosi manje od 5. Ugrubo, može se zaključiti kako pad upisanih učenika prevladava nad porastom.

Veliki pad učenika zabilježen je u sljedećih 12 škola i to za sljedeći broj učenika:

- **6 učenika** – Područne škole Veliko Korenovo i Miklouš
- **7 učenika** –Matična III. Osnovna škola Bjelovar
- **8 učenika** – Područna škola Nove Plavnice te Matične škole I. Osnovna škola Bjelovar, Veliko Trojstvo i Hercegovac
- **9 učenika** – Područna škola Ciglena i Matična škola Trnovitički Popovac
- **11 učenika** – Područna škola Bastaji
- **12 učenika** – Matična škola Rovišće
- **47 učenika** – Matična škola Vladimir Nazor Daruvar

Pad učenika je zabilježen u sljedećih 40 škola i to za sljedeći broj učenika:

- **1 učenik** – Područne škole Ivanovo selo, Laminac, Stara Plošćica, Draganec, Gornji Sređani, Ljudevit Selo i Stražanac, te Matična škola Štefanje
- **2 učenika** – Područne škole Mala Pisanica, Obrovnica, Babinac, Ćurlovac, Donja Petrička, Gornji Daruvar, Trojeglava, Kaniška Iva, Hrastovac, Kapelica i Zdenčac, te Matična škola Sirač
- **3 učenika** – Područne škole Klokočevac, Međurača, Severin, Veliki Zdenci, Donja Kovačica, Galovac, Bedenik, Jabučeta, Dapci, Batinjani, Ivanovo polje i Palešnik, te Matična Češka Osnovna škola J. Ružička Končanica
- **4 učenika** – Područne škole Ždralovi, Šandrovac i Vrtlinska, te Matične škole Dežanovac i Đulovac
- **5 učenika** – Matične škole Veliki Grđevac i Kapela

Broj upisanih učenika bez promjene zabilježen je u sljedećih 12 Područnih škola:

- Bulinac, Sasovac, Predavac, Pavlovac, Lasovac, Gornje Sredice, Jakopovac, Doljani, Doljani, Daruvarski Brestovac, Blagorodovac i Garešnički Brestovac.

Porast učenika je zabilježen u sljedeće 32 škole i to za sljedeći broj učenika:

- **1 učenik** – Područne škole Tomaš, Dautan, Gudovac, Gornje Plavnice, Malo Trojstvo, Donji Mosti, Narta, Gornji Daruvar, Donji Sređani, Kip, Sokolovac, Tomašica, Nova Plošćica i Ladislav, te Matična škola Berek, Velika Trnovitica
- **2 učenika** – Područne škole Ribnjačka, Stari Skucani i Vrijeska
- **3 učenika** – Područne škole Podgorci i Sibovac
- **4 učenika** – Područne škole Prgomelje, Zrinski Topolovac i Dioš, te Matične škole Nova Rača i Garešnica
- **5 učenika** – Područne škole Kraljevac, Grabovnica, Uljanik i Veliki Pašijan, te Matične škole Velika Pisanica i Ivanska

Veliki porast učenika zabilježen je u sljedećih 5 škola i to za sljedeći broj učenika:

- **6 učenika** – Matična škola Čazma
- **8 učenika** – Matična II. Osnovna škola Bjelovar
- **12 učenika** - Matična Češka OŠ J. A. Kamensky Daruvar
- **13 učenika** – Matična IV. Osnovna škola Bjelovar

- **19 učenika** – Matična škola Grubišno polje

Svih 49 škola gdje broj upisanih učenika iznosi manje od 5 su:

- **Područne škole** - Tomaš, Ciglena, Bulinac, Sasovac, Međurača, Dautan, Ivanovo selo, Mala Pisanica, Pavlovac, Donja Kovačica, Galovac, Obrovnica, Veliko Korenovo, Babinac, Bedenik, Ribnjačka, Malo Trojstvo, Šandrovac, Čurlovac, Gornje Sredice, Jabučeta, Jakopovac, Laminac, Donja Petrička, Stara Ploščica, Miklouš, Batinjani, Gornji Sređani, Gornji Daruvar, Ivanovo Polje, Doljani, Donji Sređani, Ljudevit Selo, Gornji Daruvar, Daruvarski Brestovac, Stražanac, Kip, Sokolovac, Blagorodovac, Trojeglava, Vrijeska, Kaniška Iva, Hrastovac, Tomašica, Zdenčac, Ladislav i Palešnik
- **Matične škole** – Štefanje i Trnovitički Popovac

Tablica 4.3. Broj upisanih učenika u prvi razred osnovne škole u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji u školskim godinama u razdoblju od 2008./09. do 2017./18.*

Škola/Školska godina	08/ 09	09/ 10	10/ 11	11/ 12	12/ 13	13/ 14	14/ 15	15/ 16	16/ 17	17/ 18
PŠ Kokinac	2	3	3	2	2	2	0	0	0	0
PŠ Tomaš	2	3	2	1	2	4	3	2	4	3
PŠ Klokočevac	9	6	8	15	17	16	16	12	9	6
PŠ Ciglena	13	6	13	9	10	13	7	9	7	4
PŠ Nove Plavnice	21	30	22	24	29	19	29	26	22	29
Matična I. OŠ Bjelovar	53	52	41	61	44	45	42	52	59	45
I. OŠ Bjelovar – Ukupno	100	97	89	112	104	99	97	101	101	87
PŠ Ždralovi	39	50	34	36	40	44	44	40	50	35
Matična II. OŠ Bjelovar	43	36	37	43	54	54	47	69	56	51
II. OŠ Bjelovar – Ukupno	82	86	71	79	94	98	91	109	106	86
PŠ Bulinac	4	4	6	3	3	4	6	3	3	4
PŠ Sasovac	4	3	5	1	2	1	1	1	4	4
PŠ Međurača	6	5	7	8	1	6	4	3	5	3

PŠ Dautan	2	1	1	1	4	2	1	3	1	3
Matična OŠ Nova Rača	9	17	7	10	10	8	8	16	9	13
PŠ Severin	12	10	5	13	4	12	10	10	12	9
PŠ Slovinska Kovačica	3	3	3	5	3	3	1	2	1	0
OŠ Nova Rača – Ukupno	40	43	34	41	27	36	31	38	35	36
PŠ Predavac	16	17	14	12	18	13	15	11	12	16
PŠ Podgorci	7	7	11	7	13	10	7	7	9	10
PŠ Prgomelje	8	13	12	8	19	14	10	6	16	12
Matična OŠ Rovišće	36	22	16	23	27	28	24	22	30	24
PŠ Kraljevac	1	1	5	5	3	6	2	5	2	6
PŠ Zrinski Topolovac	9	13	9	10	13	11	10	14	16	13
OŠ Rovišće – Ukupno	77	73	67	65	93	82	68	65	85	81
PŠ Ivanovo selo	1	3	3	3	1	2	4	3	4	0
Matična OŠ Grubišno Polje	38	49	48	48	39	44	43	48	36	57
PŠ Veliki Zdenci	11	5	13	13	8	13	6	7	14	8
OŠ Grubišno Polje – Ukupno	50	57	64	64	48	59	53	58	54	65
PŠ Mala Pisanica	2	1	0	2	1	1	0	3	1	0
PŠ Pavlovac	2	6	5	3	6	4	5	5	4	2
Matična OŠ Veliki Grđevac	21	17	20	14	17	24	14	23	21	16
PŠ Donja Kovačica	5	1	3	2	1	2	4	2	0	2
OŠ Veliki Grđevac – Ukupno	30	25	28	21	25	33	28	33	26	20
Matična III. OŠ Bjelovar	70	57	60	75	67	68	60	68	83	63
PŠ Galovac	5	5	4	3	6	5	11	5	4	2
PŠ Gudovac	13	16	12	18	20	14	15	17	19	14
PŠ Obrovica	3	5	3	1	1	0	3	5	1	1
PŠ Veliko Korenovo	7	7	5	3	5	5	7	7	5	1
III. OŠ Bjelovar – Ukupno	98	90	84	100	99	92	96	102	112	81
Matična IV. OŠ Bjelovar	89	94	73	106	80	93	91	85	114	102
PŠ Gornje Plavnice	4	8	3	6	4	7	9	1	2	5

IV. OŠ Bjelovar – Ukupno	93	102	76	112	84	100	100	86	116	107
PŠ Babinac	4	2	4	2	2	3	1	1	3	2
PŠ Bedenik	5	5	8	5	5	1	5	5	4	2
PŠ Lasovac	8	8	6	7	8	7	7	7	11	8
PŠ Ribnjačka	0	2	4	1	2	2	4	1	0	2
Matična OŠ Velika Pisanica	10	14	9	9	17	18	10	15	9	15
OŠ Velika Pisanica – Ukupno	27	31	31	24	34	31	27	29	27	29
Matična OŠ Veliko Trojstvo	18	16	19	26	15	28	18	17	17	10
PŠ Malo Trojstvo	2	1	0	5	2	2	1	2	6	3
PŠ Šandrovac	7	6	6	13	4	6	8	7	8	3
PŠ Čurlovac	4	5	8	3	4	4	4	8	3	2
OŠ Veliko Trojstvo – Ukupno	31	28	33	47	25	40	31	34	34	18
Matična OŠ Kapela	13	8	8	10	12	10	11	11	8	8
PŠ Stari Skucani	6	11	7	5	7	3	13	8	4	8
PŠ Gornje Sredice	2	2	1	3	2	2	1	2	0	2
PŠ Donji Mosti	6	3	1	5	5	7	6	4	2	7
PŠ Jabučeta	6	5	2	6	0	6	8	3	3	3
PŠ Jakopovac	0	4	1	0	4	2	0	1	4	0
OŠ Kapela – Ukupno	33	33	20	29	30	24	39	29	21	28
Matična OŠ Štefanje	5	16	9	9	10	8	9	9	4	4
PŠ Laminac	4	4	2	3	5	1	6	1	9	3
OŠ Štefanje – Ukupno	9	20	11	12	15	9	15	10	13	7
Matična OŠ Ivanska	16	24	26	24	18	23	16	12	16	21
PŠ Narta	8	3	6	8	7	6	5	4	9	9
PŠ Donja Petrička	4	4	1	3	2	2	2	6	2	2
PŠ Stara Ploščica	1	3	2	1	1	2	0	1	0	0
OŠ Ivanska – Ukupno	29	34	35	36	28	33	23	23	27	32

Matična OŠ Čazma	31	47	43	40	49	48	38	41	51	37
PŠ Draganec	15	9	12	13	11	10	11	12	16	14
PŠ Dapci	10	9	9	5	6	9	2	8	5	7
PŠ Grabovnica	4	6	11	7	6	9	5	8	11	9
PŠ Vrtlinska	9	6	3	6	4	8	8	5	4	5
PŠ Miklouš	8	5	4	2	4	2	4	6	2	2
OŠ Čazma – Ukupno	77	82	82	73	80	86	68	80	89	74
Matična OŠ Vladimir Nazor Daruvar	78	61	69	77	70	72	71	86	28	31
PŠ Batinjani	4	2	1	1	2	3	1	2	2	1
PŠ Doljani	5	1	5	3	8	2	6	5	3	5
PŠ Gornji Sredani	4	7	3	8	4	6	2	3	6	3
PŠ Gornji Daruvar	3	2	1	2	1	3	0	2	0	4
PŠ Ivanovo Polje	5	2	3	2	1	3	1	5	0	2
OŠ Vladimir Nazor Daruvar - Ukupno	99	75	82	93	86	89	81	103	39	46
Matična Češka OŠ J. A. Kamensky Daruvar	26	21	18	19	23	19	21	23	21	38
PŠ Doljani	1	2	3	0	1	1	0	0	1	1
PŠ Donji Sredani	0	2	1	1	3	0	2	1	3	1
PŠ Ljudevit Selo	3	0	1	4	3	3	3	5	3	2
PŠ Gornji Daruvar	2	5	2	1	1	1	1	1	1	0
Češka OŠ J. A. Kamensky - Ukupno	32	30	25	25	31	24	27	30	29	42
Matična Češka OŠ J. Ružička Končanica	8	13	8	10	6	8	9	6	6	5
PŠ Dioš	3	4	6	5	3	4	4	5	3	7
PŠ Daruvarski Brestovac	4	9	1	4	3	4	5	2	3	4
PŠ Stražanac	1	2	0	2	2	1	1	1	2	0
Češka OŠ J. Ružička Končanica – Ukupno	16	28	15	21	14	17	19	14	14	16

Matična OŠ Sirač	16	14	13	13	11	13	15	14	12	14
PŠ Kip	1	3	1	3	3	1	3	5	3	2
PŠ Šibovac	2	1	3	2	3	2	6	1	2	5
OŠ Sirač-Ukupno	19	18	17	18	17	16	24	20	17	21
Matična OŠ Dežanovac	12	8	16	8	8	11	13	8	9	8
PŠ Imsovac	5	6	1	2	0	0	0	0	0	0
PŠ Sokolovac	1	2	1	2	1	1	4	3	2	2
PŠ Blagorodovac	2	1	2	1	6	3	0	3	2	2
PŠ Uljanik	2	3	9	6	4	6	4	6	1	7
PŠ Trojeglava	3	5	4	8	4	5	3	3	1	1
OŠ Dežanovac – Ukupno	25	25	33	27	23	26	24	23	15	20
Matična OŠ Đulovac	25	21	13	15	21	22	19	18	24	21
PŠ Bastaji	20	22	10	14	11	16	19	13	10	9
PŠ Vrijeska	0	1	4	3	4	5	4	2	3	2
OŠ Đulovac – Ukupno	45	44	27	32	36	43	42	33	37	32
Matična OŠ Garešnica	40	43	47	32	53	51	51	34	39	44
PŠ Kaniška Iva	5	11	4	8	6	4	8	5	8	3
PŠ Hrastovac	6	1	3	1	7	4	4	2	0	4
PŠ Tomašica	3	8	3	3	4	7	6	6	1	4
PŠ Kapelica	9	2	9	8	8	13	9	13	4	7
PŠ Garešnički Brestovac	9	2	8	16	8	10	4	8	9	9
PŠ Zdenčac	4	9	2	3	3	3	4	5	5	2
PŠ Veliki Pašijan	4	8	10	6	4	5	5	13	3	9
OŠ Garešnica – Ukupno	80	84	86	77	93	97	91	86	69	82
Matična OŠ Trnovitički Popovac	13	13	10	10	14	10	12	10	9	4
OŠ Trnovitički Popovac – Ukupno	13	13	10	10	14	10	12	10	9	4
Matična OŠ Berek	10	10	10	11	10	10	15	13	13	11
OŠ Berek-Ukupno	10	10	10	11	10	10	15	13	13	11
Matična OŠ Velika	7	12	7	11	13	11	17	13	8	8

Trnovitica										
PŠ Nova Ploščica	4	3	4	3	4	3	3	2	2	5
OŠ Velika Trnovitica – Ukupno	11	15	11	14	17	14	20	15	10	13
Matična OŠ Hercegovac	19	15	17	8	17	12	8	13	13	11
PŠ Ladislav	2	5	2	2	3	4	1	0	4	3
PŠ Palešnik	4	8	7	7	6	2	7	7	2	1
OŠ Hercegovac – Ukupno	25	28	26	17	26	18	16	14	19	15

*Kratice: OŠ – osnovna škola, PŠ – područna škola. Škole su označene različitim bojama: crno – područne škole, plavo – matične škole osnovnih škola, crveno – osnovne škole s ukupnom statistikom. Masno su otisnute zatvorene područne škole.

Tablica 4.4. Procjena pada broja upisanih učenika u prvi razred osnovne škole u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji u školskim godinama u razdoblju od 2008./09. do 2017./18.*

Škola/Školska godina	08/ 09	17/ 18	Razlika	Broj < 5? (2017/18)	Procjena
PŠ Kokinac	2	0	-2	DA	Zatvorena
PŠ Tomaš	2	3	1	DA	Porast
PŠ Klokočevac	9	6	-3	NE	Pad
PŠ Ciglena	13	4	-9	DA	Veliki pad
PŠ Nove Plavnice	21	29	-8	NE	Veliki pad
Matična I. OŠ Bjelovar	53	45	-8	NE	Veliki pad
I. OŠ Bjelovar – Ukupno	100	87	-11	NE	Veliki pad
PŠ Ždralovi	39	35	-4	NE	Pad
Matična II. OŠ Bjelovar	43	51	8	NE	Veliki porast
II. OŠ Bjelovar – Ukupno	82	86	4	NE	Porast
PŠ Bulinac	4	4	0	DA	Bez promjene
PŠ Sasovac	4	4	0	DA	Bez promjene

PŠ Međurača	6	3	-3	DA	Pad
PŠ Dautan	2	3	1	DA	Porast
Matična OŠ Nova Rača	9	13	4	NE	Porast
PŠ Severin	12	9	-3	NE	Pad
PŠ Slovinska Kovačica	3	0	-3	DA	Zatvorena
OŠ Nova Rača – Ukupno	40	36	-4	NE	Pad
PŠ Predavac	16	16	0	NE	Bez promjene
PŠ Podgorci	7	10	3	NE	Porast
PŠ Prgomelje	8	12	4	NE	Porast
Matična OŠ Rovišće	36	24	-12	NE	Veliki pad
PŠ Kraljevac	1	6	5	NE	Porast
PŠ Zrinski Topolovac	9	13	4	NE	Porast
OŠ Rovišće – Ukupno	77	81	4	NE	Porast
PŠ Ivanovo selo	1	0	-1	DA	Pad
Matična OŠ Grubišno Polje	38	57	19	NE	Veliki porast
PŠ Veliki Zdenci	11	8	-3	NE	Pad
OŠ Grubišno Polje – Ukupno	50	65	15	NE	Veliki porast
PŠ Mala Pisanica	2	0	-2	DA	Pad
PŠ Pavlovac	2	2	0	DA	Bez promjene
Matična OŠ Veliki Grđevac	21	16	-5	NE	Pad
PŠ Donja Kovačica	5	2	-3	DA	Pad
OŠ Veliki Grđevac – Ukupno	30	20	-10	NE	Veliki pad
Matična III. OŠ Bjelovar	70	63	-7	NE	Veliki pad
PŠ Galovac	5	2	-3	DA	Pad
PŠ Gudovac	13	14	1	NE	Porast
PŠ Obrovnica	3	1	-2	DA	Pad
PŠ Veliko Korenovo	7	1	-6	DA	Veliki pad
III. OŠ Bjelovar – Ukupno	98	81	-10	NE	Veliki pad
Matična IV. OŠ Bjelovar	89	102	13	NE	Veliki porast

PŠ Gornje Plavnice	4	5	1	NE	Porast
IV. OŠ Bjelovar – Ukupno	93	107	14	NE	Veliki porast
PŠ Babinac	4	2	-2	DA	Pad
PŠ Bedenik	5	2	-3	DA	Pad
PŠ Lasovac	8	8	0	NE	Bez promjene
PŠ Ribnjačka	0	2	2	DA	Porast
Matična OŠ Velika Pisanica	10	15	5	NE	Porast
OŠ Velika Pisanica – Ukupno	27	29	2	NE	Porast
Matična OŠ Veliko Trojstvo	18	10	-8	NE	Veliki pad
PŠ Malo Trojstvo	2	3	1	DA	Porast
PŠ Šandrovac	7	3	-4	DA	Pad
PŠ Ćurlovac	4	2	-2	DA	Pad
OŠ Veliko Trojstvo – Ukupno	31	18	-13	NE	Veliki pad
Matična OŠ Kapela	13	8	-5	NE	Pad
PŠ Stari Skucani	6	8	2	NE	Porast
PŠ Gornje Sredice	2	2	0	DA	Bez promjene
PŠ Donji Mosti	6	7	1	NE	Porast
PŠ Jabučeta	6	3	-3	DA	Pad
PŠ Jakopovac	0	0	0	DA	Bez promjene
OŠ Kapela – Ukupno	33	28	-5	NE	Pad
Matična OŠ Štefanje	5	4	-1	DA	Pad
PŠ Laminac	4	3	-1	DA	Pad
OŠ Štefanje – Ukupno	9	7	-2	NE	Pad
Matična OŠ Ivanska	16	21	5	NE	Porast
PŠ Narta	8	9	1	NE	Porast
PŠ Donja Petrička	4	2	-2	DA	Pad
PŠ Stara Ploščica	1	0	-1	DA	Pad
OŠ Ivanska – Ukupno	29	32	3	NE	Porast

Matična OŠ Čazma	31	37	6	NE	Veliki porast
PŠ Draganec	15	14	-1	NE	Pad
PŠ Dapci	10	7	-3	NE	Pad
PŠ Grabovnica	4	9	5	NE	Porast
PŠ Vrtlinska	9	5	-4	NE	Pad
PŠ Miklouš	8	2	-6	DA	Veliki pad
OŠ Čazma – Ukupno	77	74	-3	NE	Pad
Matična OŠ Vladimir Nazor Daruvar	78	31	-47	NE	Veliki pad
PŠ Batinjani	4	1	-3	DA	Pad
PŠ Doljani	5	5	0	NE	Bez promjene
PŠ Gornji Sređani	4	3	-1	DA	Pad
PŠ Gornji Daruvar	3	4	1	DA	Porast
PŠ Ivanovo Polje	5	2	-3	DA	Pad
OŠ Vladimir Nazor Daruvar - Ukupno	99	46	-53	NE	Veliki pad
Matična Češka OŠ J. A. Kamensky Daruvar	26	38	12	NE	Veliki porast
PŠ Doljani	1	1	0	DA	Bez promjene
PŠ Donji Sređani	0	1	1	DA	Porast
PŠ Ljudevit Selo	3	2	-1	DA	Pad
PŠ Gornji Daruvar	2	0	-2	DA	Pad
Češka OŠ J. A. Kamensky - Ukupno	32	42	10	NE	Veliki porast
Matična Češka OŠ J. Ružička Končanica	8	5	-3	NE	Pad
PŠ Dioš	3	7	4	NE	Porast
PŠ Daruvarski Brestovac	4	4	0	DA	Bez promjene

PŠ Stražanac	1	0	-1	DA	Pad
Češka OŠ J. Ružička Končanica – Ukupno	16	16	0	NE	Bez promjene
Matična OŠ Sirač	16	14	-2	NE	Pad
PŠ Kip	1	2	1	DA	Porast
PŠ Šibovac	2	5	3	NE	Porast
OŠ Sirač-Ukupno	19	21	2	NE	Porast
Matična OŠ Dežanovac	12	8	-4	NE	Pad
PŠ Imsovac	5	0	-5	DA	Zatvorena
PŠ Sokolovac	1	2	1	DA	Porast
PŠ Blagorodovac	2	2	0	DA	Bez promjene
PŠ Uljanik	2	7	5	NE	Porast
PŠ Trojeglava	3	1	-2	DA	Pad
OŠ Dežanovac – Ukupno	25	20	-5	NE	Pad
Matična OŠ Đulovac	25	21	-4	NE	Pad
PŠ Bastaji	20	9	-11	NE	Veliki pad
PŠ Vrijeska	0	2	2	DA	Porast
OŠ Đulovac – Ukupno	45	32	-13	NE	Veliki pad
Matična OŠ Garešnica	40	44	4	NE	Porast
PŠ Kaniška Iva	5	3	-2	DA	Pad
PŠ Hrastovac	6	4	-2	DA	Pad
PŠ Tomašica	3	4	1	DA	Porast
PŠ Kapelica	9	7	-2	NE	Pad
PŠ Garešnički Brestovac	9	9	0	NE	Bez promjene
PŠ Zdenčac	4	2	-2	DA	Pad
PŠ Veliki Pašijan	4	9	5	NE	Porast
OŠ Garešnica – Ukupno	80	82	2	NE	Porast
Matična OŠ Trnovitički Popovac	13	4	-9	DA	Veliki pad
OŠ Trnovitički Popovac – Ukupno	13	4	-9	DA	Veliki pad

Matična OŠ Berek	10	11	1	NE	Porast
OŠ Berek-Ukupno	10	11	1	NE	Porast
Matična OŠ Velika Trnovitica	7	8	1	NE	Porast
PŠ Nova Ploščica	4	5	1	NE	Porast
OŠ Velika Trnovitica – Ukupno	11	13	2	NE	Porast
Matična OŠ Hercegovac	19	11	-8	NE	Veliki pad
PŠ Ladislav	2	3	1	DA	Porast
PŠ Palešnik	4	1	-3	DA	Pad
OŠ Hercegovac – Ukupno	25	15	-10	NE	Veliki pad

*Kratice: OŠ – osnovna škola, PŠ – područna škola. Škole su označene različitim bojama: crno – područne škole, plavo – matične škole osnovnih škola, crveno – osnovne škole s ukupnom statistikom. Masno su otisnute zatvorene područne škole.

4.3. Veza između nataliteta i broja prvašića osnovnih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Odnos između broja svih prvašića i nataliteta Bjelovarsko-bilogorske županije prikazan je u tablici 4.5. Uzeti su podaci za natalitet (broj živorođenih) iz tablice 4.1. za razdoblje 2008. – 2016. Ukupan broj prvašića dobiven je zbrajanjem brojeva učenika upisanih u prvi razred u svim osnovnim školama Bjelovarsko-bilogorske županije za razdoblje školskih godina 2008./09. – 2016./17. iz tablice 4.3.

Dobiveni podaci pokazuju kako se natalitet Bjelovarsko-bilogorske županije nedvojbeno smanjenje u spomenutom razdoblju, no još nema bojazni od pada broja osnovnoškolaca. To znači da postoje migracije iz manjih sredina u veće, ili da dio učenika iz manjih mjesta pohađa nastavu matičnim školama u većim mjestima. Nadalje, osjetni pad nataliteta se vidi od 2011. godine, što znači da može imati učinka na broj prvašića tek od 2018. godine. Time se može objasniti zašto se broj prvašića kao i ukupan broj učenika u područnim školama smanjuje, a u osnovnim školama ukupan broj učenika je još stabilan.

Broj prvašića upisanih u školskoj godini 2017./18. iznosi 1053, što je blisko broju za 2010./2011. i kao jedan podatak ne može biti siguran znak početka pada broja svih prvašića u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Također, vidljivo je kako se tijekom promatranog razdoblja ukupan broj prvašića kreće uvijek nalazi iznad brojke 1000, dok se broj živorođenih od 2015. smanjio na ispod 1000 što potvrđuje depopulaciju.

Tablica 4.5. Kretanje broja živorođenih u i broju upisanih učenika u prvi razred osnovne škole u Bjelovarsko-bilogorskoj u razdoblju 2008.-2016. godine

Broj	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Živorodeni	1199	1211	1250	1073	1132	1092	1040	975	958
Prvašići	1151	1171	1067	1160	1153	1186	1138	1158	1117

5. RASPRAVA

5.1. Stanje nataliteta u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Prema podacima raspoloživim, Hrvatska pripada skupini zemalja koje karakterizira negativan trend prirodne depopulacije što podrazumijeva negativan prirodni prirast ili većinu razinu broja umrlih nego živorođenih, starenje stanovništva, disbalans dobne strukture stanovništva, rast očekivanog trajanja života, pad ukupnog broja stanovnika tijekom promatranog vremenskog razdoblja i negativna razina salda neto migracija (3).

Kako natalitet obuhvaća ukupan broj rođenih na određenome području tijekom određenog vremenskog razdoblja (2), na području zemlje zabilježen je negativan trend navedenog koji se još više produbio tijekom 20. stoljeća (3,17). Tijekom zadnjih nekoliko desetljeća ukupan broj stanovnika se smanjuje, a prema projekcijama temeljenih na ukupnom broju i sastavu stanovništva, pretpostavlja se, ukoliko se nastave sadašnji demografski trendovi, kako će do 2051. godine, smanjenje ukupnog broja stanovništva biti prisutno na području cijele države čime će se posljedično još više utjecati na pad stope fertiliteta i negativne posljedice koje nosi depopulacija (3). Promatrajući razdoblje s početka 21. stoljeća, jedna od županija s nižom općom stopom nataliteta bila je i Bjelovarsko-bilogorska čime se nalazila ispod hrvatskog prosjeka.

Analizom prikupljenih podataka u ovom radu dolazi se do zaključka kako je većina općina i gradova Bjelovarsko-bilogorske županije tijekom promatranog razdoblja doživjela blag porast, potom postepen pad ili oscilacije u broju živorođenih (23-39).

Porast broja živorođene djece zabilježen je na području općina Berek (23,07%) i Sirač (60,00%), a općine u kojima nije zabilježen niti rast niti pad su Končanica i Velika Trnovitica. Manji je pad zabilježen na području gradova Bjelovar i Čazma, kao i općina Kapela, Rovišće, Šandrovac i Veliki Grđevac. Izraziti pad zabilježen je na području gradova Daruvar, Garešnica i Grubišno Polje, kao i općina Dežanovac, Đulovac, Hercegovac, Ivanska, Nova Rača, Štefanje, Veliko Trojstvo i Zrinski Topolovac. Kritičan su pad zabilježile općine Severin (50,00%) i Velika Pisanica (72,22%).

5.2. Analiza upisanih u prve razrede osnovne škole

Na području Republike Hrvatske tijekom školske godine 2017./18. u ukupno 95 škola nije se upisao niti jedan učenik, uslijed čega je došlo do zatvaranja četiri područnih škola u Hrvatskoj, a jedna od njih je i Područna škola Slovinska Kovačica (40). Činjenica kako su prethodnih godina zatvorene i Područna škola Imsovac i Područna škola Kokinac - 2016./17. (41,42) i kako se Bjelovarsko-bilogorska županija prema podacima za školsku godinu 2015./16 nalazila među županijama s vrlo malim brojem upisanih prvašića unutar područnih škola samo potvrđuje koliko je snažna depopulacija Hrvatske (43).

Analizom prikupljenih podataka o Bjelovarsko-bilogorskoj županiji dolazi se do zaključka kako je prisutan pad broja upisanih učenika u 52 područne i matične škole, rast u ukupno 37 škola, dok se na području 12 škola nije zabilježila nikakva promjena. Također, u 49 škola (48,51% svih škola), većinom područnih, broj upisanih učenika iznosi manje od 5. Većina područnih i matičnih škola je doživjela određene oscilacije, dok su zlatnu sredinu zadržale Matična škola Velika Pisanica, Sirač i Končanica, te Područna škola Lasovac. Porast je zabilježen na području Područnih škola Nove Plavnice, Podgorci, Prgomelje, Kraljevac, Zrinski Topolovac, Gudovac, Grabovnica, te Matičnih II. Osnovne škole, Čazme, Garešnice, Bereka i Velike Trnovitice, dok je pad zabilježen kod Matičnih škola Hercegovac i Trnovitički Popovac, te Područnih škole Bastaji, Trojeglava i Ivanovo Polje. Također, područja gdje je duži niz godina prisutan manji broj učenika su Područne škole Tomaš, Sasovac, Dautan, Ivanovo selo, Mala Pisanica, Donja Kovačica, Obrovnica, Babinac, Ribnjačka, Malo Trojstvo, Gornje Sredice, Jakopovac, Stara Ploščica, Batinjani, Gornji Daruvar, Ivanovo polje, Gornji Daruvar, Ljudevit Selo, Donji Sređani, Doljani, Stražanac, Kip, Šibovac, Sokolovac, Blagorodovac, Vrijeska i Ladislav. Postoji mogućnost zatvaranja još nekoliko područnih škola županije u bliskoj budućnosti, a u navedenu se kategoriju mogu ubrojiti Područna škola Mala Pisanica, Donja Kovačica, Jakopovac, Stara Ploščica, Gornji Daruvar, Doljani, Donji Sređani i Stražanac.

Ugrubo, može se zaključiti kako pad upisanih učenika prevladava nad porastom. Mjesta koja su ostvarila porast geografski pripadaju sjevernom i krajnje

istočnom dijelu županije, dok mjesta gdje je zabilježen pad učenika pripadaju središnjem i južnom djelu.

5.3. Uloga sestre prvostupnice u postizanju povećanja nataliteta

Zdravstvena zaštita obuhvaća sustav društvenih, individualnih i skupnih mjera, aktivnosti i usluga namijenjenih očuvanju i unaprjeđenju zdravlja, sprječavanju bolesti, ranom otkrivanju bolesti, pravodobnom liječenju i zdravstvenoj njezi i rehabilitaciji (44). Sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, zdravstvena djelatnost obavlja se na (45):

- primarnoj
- sekundarnoj
- tercijarnoj razini
- te razini zdravstvenih zavoda.

Zdravstvena zaštita na primarnoj razini obuhvaća djelatnosti domova zdravlja, ispostave županijskih zavoda za javno zdravstvo, službe privatnih zdravstvenih djelatnosti, odnosno opće/obiteljske medicine, stomatološku zdravstvenu zaštitu, zdravstvenu zaštitu predškolske djece i žena, patronažnu zdravstvenu zaštitu, zdravstvenu njegu u kući bolesnika, preventivno-odgojne mjere za zdravstvenu zaštitu školske djece i studenata, hitnu medicinsku pomoć, higijensko-epidemiološku zdravstvenu zaštitu, ljekarništvo i laboratorijsku dijagnostiku (44,45). Primarna zdravstvena zaštita predstavlja temelj cjelokupnog sustava zdravstva, a kao takva podrazumijeva rješavanje 85-90% zdravstvene problematike (44). Bazira se na aktivnostima prevencije, dijagnostike i liječenja, a sustav primarne zdravstvene zaštite u Hrvatskoj najbliži je sustavima prisutnim u skandinavskim zemljama gdje liječnici opće/obiteljske medicine koji djeluju pojedinačno ili uz pomoć specijalista, u prostorijama doma zdravlja ili u svojim privatno prostorijama.

Zdravstvena djelatnost na sekundarnoj razini obuhvaća djelatnosti specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite i bolničku zdravstvenu zaštitu (45). Sekundarna zdravstvena zaštita obuhvaća djelatnost općih bolnica sa 200-1200 kreveta,

specijalnih bolnica za specijalizirane oblike bolesti i područja - psihijatrija, ortopedija, tuberkuloza, tumori, reumatske bolesti, rehabilitacija, dječje bolesti i stanja i slično (44).

Zdravstvena djelatnost na tercijarnoj razini obuhvaća djelatnosti najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz područja specijalističko-konzilijarnih i bolničkih djelatnosti. Tercijarna zdravstvena zaštita obuhvaća djelatnosti kliničkih bolnica kao i kliničkih bolničkih centara, nacionalnih zavoda za javno zdravstvo, transfuzijske medicine, te ispitivanje i kontrolu lijekova.

Načela suvremenog oblika zdravstvene zaštite podrazumijevaju (44):

1. prioritet primarne zdravstvene zaštite
2. jedinstvenost i cjelovitost pristupa u rješavanju zdravstvenih problema
3. stalnost liječnika
4. aktivnu participaciju korisnika u svim oblicima

Planiranje obitelji jedna je od mjera promocije zdravlja unutar primarne zdravstvene zaštite koja obuhvaća djelatnosti informiranja korisnika o zdravstvenim načelima planiranja obitelji kao i načinima kontracepcije, sudjelovanja u rješavanju problema neplodnih brakova, problema usvajanja djece i populacije u generativnoj dobi (46), gdje je osobito važna uloga školske medicine i patronaže.

Djelatnosti Službe školske medicine Zavoda za javno zdravstvo Bjelovarsko-bilogorske županije obuhvaćaju različite oblike prepoznavanja poremećaja unutar populacije školske djece i uočavanje društveno neprihvatljivog ponašanja, rano otkrivanje poteškoća vezanih uz učenje i prilagodbe na školu, prevenciju ovisnosti, te usvajanje stavova i navika zdravog načina života učenika kroz promicanje informacija o zdravlju i razvijanje osobne odgovornosti za vlastito zdravlje i zdravlje drugih ljudi (19).

Patronažna skrb obavlja se na području obitelji ili šire zajednice, u suradnji s timovima primarne zdravstvene zaštite, lokalnom zajednicom, udrugama bolesnika, centrima za kućnu njegu, centrom za socijalni rad i mnogim drugim subjektima (47). Zadatak patronažne sestre podrazumijeva zdravstvenu zaštitu izvan

zdravstvene ustanove, pronalazak i poticanje korisnika prema aktivnostima unaprjeđenja i očuvanja vlastitog zdravlja, posebice tijekom životnih razdoblja koja se smatraju osobito osjetljivima - trudnoća, babinje, novorođenče i dojenačka dob. Također, njihova uloga je nezaobilazna i kod kroničnih bolesnika, osoba s invaliditetom, te starih i nemoćnih gdje je naglasak na pružanju potpore i motivacije, te educiranju radi što kvalitetnije prilagodbe korisnika, smanjenja komplikacija i kvalitetnijeg svakodnevnog života i onda kada je zdravlje narušeno. Radno vrijeme patronažnih sestara je u većini slučajeva prijevodne, tako da je podijeljeno na dva dijela. Prvi dio obuhvaća rad u ambulanti kada je patronažna sestra raspoloživa za dogovor i telefonski kontakt, a drugi dio obuhvaća odlazak na teren. Djelokrug rada i područje odgovornosti više medicinske sestre/tehničara u sustavu primarne zdravstvene zaštite (patronažna djelatnost) obuhvaća (48):

- utvrđivanje potrebe zdravog ili bolesnog pojedinca za zdravstvenom njegom
- utvrđivanje potrebe i planiranje zdravstvene njege bolesnika u kući na temelju uvida u stanje pojedinca i cjelokupne obitelji nakon čega sastavlja izvješće
- prijedlog postupaka zdravstvene njege i palijativne skrbi u kući korisnika
- motiviranje i edukaciju korisnika i obitelji prema aktivnostima promjene životnih navika u svrhu sprečavanje bolesti i unapređivanje zdravlja
- provođenje individualnog i grupnog zdravstvenog odgoja
- aktivnosti usmjerene utvrđivanju prioriteta primarnog zbrinjavanja na razini zajednice koristeći epidemiološke i statističke podatke
- provođenje aktivnosti iz područja vlastitih kompetencija na području primarne, sekundarne i tercijarne prevencije cjelokupne populacije
- koordiniranje cjelokupnog rada medicinskih sestara na području za koje je zadužena, osim medicinskih sestara u timovima izabраниh doktora
- suradnju s obiteljskim liječnikom kojemu je podnosi izvješće o stanju korisnika
- suradnju s lokalnim bolničkim ustanovama u svrhu kontinuirane zdravstvene njege bolesnike u kući
- suradnju s ostalim službama i javnim djelatnostima u svrhu poboljšanja i unapređivanja zdravlja na području zajednice
- vođenje evidencije svih provedenih postupaka

- kontrolu zakonitosti rada medicinskih sestara u zajednici
- provođenje postupaka isključivo iz okvira svog djelokruga rada
- djelovanje isključivo u korist bolesnika
- sudjelovanje u projektima koji promoviraju zdravlje.

6. ZAKLJUČAK

Stopa nataliteta i migracije predstavljaju problem na razini cijele Hrvatske tako i na prostoru Bjelovarsko-bilogorske županije, naročito u području manjih sredina poput sela. Od 23 naselja (gradovi i općine) Bjelovarsko-bilogorske županije, 82,61% naselja pokazuje pad nataliteta, a 8,70% naselja izraziti pad. Na području županije nalaze se ukupno 101 osnovna škole od čega njih 76 otpada na područne oblike škola, a 25 na matične škole. Neovisno je li riječ o područnom ili matičnom obliku škole, u većini je zabilježena pojava smanjenja broja djece upisane u prve razrede – u 51,49% svih škola tijekom promatranog razdoblja od 2008./09. do 2017./18., ali i zatvaranje područnih škola proteklih godina uslijed povećanja broja odlazaka mladih obitelji s djecom ili bez iz svojih primanih mjesta boravišta. Neke od područnih škola nad kojima postoji mogućnost zatvaranja u bliskoj budućnosti su Područna škola Mala Pisanica, Donja Kovačica, Jakopovac, Stara Ploščica, Gornji Daruvar, Doljani, Donji Sređani i Stražanac.

Medicinske sestre i tehničari prvostupnici posjeduju jednu od ključnih uloga u educiranju ljudi na ugroženim područjima. Promicanjem zdravlja, prosvjećivanjem stanovništva i pomoći u podizanju kvalitete života mogu puno postići. Kada bi se u manjim sredinama organizirala i omogućila bolja pristupačnost aktivnostima poput edukacijskih predavanja, radionica za djecu i odrasle, dostupnost zdravstvenih usluga, povećava se mogućnost da ljudi ostanu u svojim sredinama. Primarni fokus treba biti usmjeren na poticanje većeg nataliteta, zadržavanje mladih i obitelji u selima i manjim mjestima. Omogućavanje radnih mjesta i bolja zdravstvena i prosvjetna pokrivenost.

Svake godine je prisutan sve manji broj rođene djece i one upisane u osnovne škole u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, a ukoliko taj broj nastavi rasti u negativnom smjeru vjerojatno će se još područnih škola zatvoriti i time će velik broj djelatnika ostati bez posla zbog čega će i sami će biti prisiljeni na migracije u veće gradove ili druge države.

7. LITERATURA

1. Habek D. Reproductivno zdravlje žena i majčinstvo. U: Puntarić D, Ropac D, Jurčev Savičević A, ur. Javno zdravstvo. Zagreb: Medicinska naklada; 2015. str. 235-241.
2. Hrvatska enciklopedija. Natalitet. [Online] 2018. Dostupno na: www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=43078. (10.11.2017.)
3. Karalić M. Promjene u demografskoj slici Republike Hrvatske od popisa stanovništva 2011. do 2017. godine (diplomski rad). Split: Ekonomski fakultet; 2017.
4. Nejašmić I, Bašić K, Toskić A. Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj. Hrvatski geografski glasnik. 2008;70(2):91-112.
5. Proleksis enciklopedija online. Bjelovarsko-bilogorska županija. [Online] 2014. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/12486/>. (30.6.2018.)
6. Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. Narodne novine br. 63/08 od 02.06.2008.
7. Levak D. Problematika područnih škola u Republici Hrvatskoj (završni rad). Pula: Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“; 2017.
8. Hrvatski leksikon. Migracija [Online] 2017. Dostupno na: <https://www.hrleksikon.info/definicija/migracija.html>. (10.11.2017.)
9. Hrvatska enciklopedija. Migracija. [Online] 2018. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=40619>. (30.6.2018.)
10. Kiralj R, Puharić Z, Čavić D. Domovinski rat i demografska kretanja u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru. 2014;8:257-290.
11. Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2016. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske br. 7.1.2. od 21.07.2017. [Elektronički dokument]. 2017. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/07-01-02_01_2017.htm. (28.6.2018.)

12. Nejašmić I, Toskić A. Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive. Hrvatski geografski glasnik. 2013;75(1):89-110.
13. Maronić ML, Tokić I. Utjecaj demografskih čimbenika na društveno – ekonomski razvoj Hrvatske. Ekonomski vjesnik. 2012;25(2):263-270.
14. Šarić I i suradnici. Strateška studija o utjecaju na okoliš strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine . ne-tehnički sažetak. Zagreb: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije i Dvokut Ecro d.o.o.; [Elektronički dokument]. 2017. Dostupno na: https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/razvoj%20strategije//SPUO_SRRRH_NTSazetak.pdf. (28.6.2018.)
15. Obadić A, Smolić S. Ekonomske i socijalne posljedice procesa starenja stanovništva. Economic research - Ekonomska istraživanja. 2008;21(2):86-98.
16. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Starosna mirovina [Online]. 2018. Dostupno na:<http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?ID=71>. (28.6.2018.)
17. Šonje V. Zastrašujuća istina: 50.000 Hrvata nikad se više neće vratiti! Prva dubinska analiza velikog vala iseljavanja: Ostali smo bez 15.000 obitelji s djecom. Jutarnji list - online izdanje 11.01.2018. [Elektronički časopis]. 2018. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zastrasujuca-istina-50000-hrvata-nikad-se-vise-nece-vratiti-prva-dubinska-analiza-velikog-vala-iseljavanja-ostali-smo-bez-15000-obitelji-s-djecom/6920283/>. (28.6.2018.)
18. Kovačević B. Nije čudo što ljudi iseljavaju kad fanatici i Vlada broje koliko tko ima djece, a ne zanima ih kako ljudi žive. Telegram – online izdanje 28.02.2018. [Elektronički časopis]. 2018. Dostupno na: <https://www.telegram.hr/price/nije-cudo-sto-ljudi-iseljavaju-kad-fanatici-i-vlada-broje-koliko-tko-ima-djece-a-ne-zanima-ih-kako-ljudi-zive/>. (30.6.2018.)
19. Zavod za javno zdravstvo Bjelovarsko-bilogorske županije. Školska medicina - o nama [Online]. 2018. Dostupno na: <http://www.zzjz-bjelovar.com.hr/index.php?id=6&sub=27>. (28.6.2018.)

20. Hegeduš M. Sistematski pregledi djece. Narodni zdravstveni list (Rijeka). 2006;48(555-556):30.
21. Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnih povjerenstava. Narodne novine br. 67/14 od 02.06.2014.
22. Središnji državni portal. Upis u prvi razred [Online]. 2018. Dostupno na: <https://gov.hr/moja-uprava/obrazovanje/osnovno-obrazovanje/upis-u-prvi-razred/219>. (28.6.2018.)
23. Prirodno kretanje stanovništva u 2000. po županijama, gradovima i općinama. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske br. 7.1.1. [Elektronički dokument]. 2002. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/Hrv/publication/2002/7-1-1h2002.htm>. (28.6.2018.)
24. Prirodno kretanje stanovništva u 2001. po županijama, gradovima i općinama. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske br. 7.1.1. [Elektronički dokument]. 2002. Dostupno na: <http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2002/7-1-1h2002novo.htm>. (28.6.2018.)
25. Prirodno kretanje stanovništva u 2002. po županijama, gradovima i općinama. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske br. 7.1.1. [Elektronički dokument]. 2003. Dostupno na: <http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2002/7-1-1h2002novo.htm>. (28.6.2018.)
26. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2003. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. [Elektronički dokument]. 2006. Dostupno na: <http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2004/7-1-1h2004.htm>. (28.6.2018.)
27. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2004. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. [Elektronički dokument]. 2006. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2005/7-1-1_1h2005.htm. (28.6.2018.)
28. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2005. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. [Elektronički dokument]. 2006. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2006/7-1-1_1h2006.htm. (28.6.2018.)

29. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2006. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske br. 7.1.1. [Elektronički dokument]. 2007. Dostupno na: http://www.dzs.hr/hrv/publication/2007/7-1-1_1h2007.htm. (28.6.2018.)
30. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2007. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske br. 7.1.1. [Elektronički dokument]. 2008. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2008/7-1-1_1h2008.htm. (28.6.2018.)
31. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2008. Priopćenje Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske br. 7.1.1. [Elektronički dokument]. 2009. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/publication/2009/7-1-1_1h2009.htm. (28.6.2018.)
32. Prirodno kretanje stanovništva u 2009. Statistička izvješća br. 1411. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske; 2010.
33. Prirodno kretanje stanovništva u 2010. Statistička izvješća br. 1439. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske; 2011.
34. Prirodno kretanje stanovništva u 2011. Statistička izvješća br. 1466. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske; 2012.
35. Prirodno kretanje stanovništva u 2012. Statistička izvješća br. 1494. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske; 2013.
36. Prirodno kretanje stanovništva u 2013. Statistička izvješća br. 1518. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske; 2014.
37. Prirodno kretanje stanovništva u 2014. Statistička izvješća br. 1542. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske; 2015.
38. Prirodno kretanje stanovništva u 2015. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb; 2016.
39. Prirodno kretanje stanovništva u 2016. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb; 2017.
40. Rukavina Ž, Tomljanović M, Thomas A, Marić D, Matana M. Danas su škole tuge, a prije su odjekivale od dječjeg smijeha... 24 sata – online izdanje 09.10.2017.

[Elektronički časopis]. 2017. Dostupno na: <https://www.24sata.hr/news/danas-skole-tuge-a-nekad-su-odjekivale-od-djecjeg-smijeha-543240>. (28.06.2018.)

41. Osnovna škola Dežanovac. Godišnji plan i program rada škole u školskoj godini 2016./2017. [Elektronički dokument] 2016. Dostupno na: http://os-dezanovac.skole.hr/upload/osdezanovac/images/static3/905/attachment/GODISNJI_PL_AN_2016-2017.doc.docx. (28.06.2018.)

42. Traže obnavljanje školske zgrade u Cigleni. Zvono - online izdanje 07.11.2016. [Elektronički časopis]. 2016. Dostupno na: <http://www.zvono.eu/clanak.php?id=1363&c=1&r=1&width=1920&Height=1080>. (28.06.2018.)

43. Srednja.hr. U 57 škola diljem Hrvatske upisalo se manje od tri prvašića. [Online] 2015. Dostupno na: <https://www.srednja.hr/novosti/hrvatska/u-57-skola-diljem-hrvatske-upisalo-se-manje-od-tri-prvasica/>. (30.6.2018.)

44. Mojsović Z i suradnici. Sestrinstvo u zajednici 1. Zagreb: Zdravstveno veleučilište; 2004.

45. HZZO – Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. Zdravstvena zaštita i pružatelji. [Online] 2018. Dostupno na: <http://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-i-pruzatelji/>. (30.6.2018.)

46. Klub Nada Rijeka. Patronažna zdravstvena zaštita. [Online] 2018. Dostupno na: <http://www.klub-nada-rijeka.hr/patronazna-zdravstvena-zastita/>. (30.6.2018.)

47. Stanković A. Patronažna zdravstvena skrb. Narodni zdravstveni list (Rijeka). 2003;45(518-519):7.

48. HKMS - Hrvatska komora medicinskih sestara. Djelokrug rada i područje odgovornosti medicinskih sestara / medicinskih tehničara, vezano za razinu stečenog obrazovanja. [Elektronički dokument]. 2005. Dostupno na: http://www.hkms.hr/data/1240836358_378_mala_djelokrug_rada_i_podrucje_odgovornosti_ms_mt_503339262.pdf. (30.6.2018.)

8. OZNAKE I KRATICE

HKMS - Hrvatska komora medicinskih sestara

HZZO – Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje

N – ukupan broj živorođene djece

n – stopa nataliteta

OŠ – osnovna škola

P – ukupan broj stanovništva

PŠ – područna škola

9. SAŽETAK

Udio stanovništva s obzirom na prosječnu životnu dob postaje sve starije, a broj djece koja se upisuju u prve razrede osnovnih škola sve niži pri čemu se pretpostavlja kako će se naveden trend povećavati iz godine u godinu. Pad nataliteta kao i smanjen broj djece koja se upisuju u prve razrede osnovnih škola prisutan u većini županija Republike, a nije zaobišao niti Bjelovarsko-bilogorsku županiju.

Da se ispita trenutno stanje i mogući trendovi nataliteta i mogućnosti zatvaranja područnih škola, prikupljeni su odgovarajući podaci iz statističkih izvješća Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske te od Službe za školsku medicinu Zavoda za javno zdravstvo Bjelovarsko-bilogorske županije u Bjelovaru. Podaci o broju živorođene djece i broju upisane djece u prve razrede osnovnih škola tijekom određenih razdoblja su ispitani metodama deskriptivne statistike.

Među 23 naselja (gradovi i općine) Bjelovarsko-bilogorske županije, 82,61% naselja pokazuje pad nataliteta, a 8,70% naselja izraziti pad. Nadalje, prisutna je pojava smanjenja broja djece upisane u prve razrede – u 51,49% svih škola tijekom promatranog razdoblja od 2008./09. do 2017./18., ali i zatvaranje triju područnih škola (2,97% svih škola) proteklih godina uslijed povećanja broja odlazaka mladih. U 49 škola (48,51% svih škola), većinom područnih, broj upisanih učenika u školsku godinu 2017./18. iznosi manje od 5. Iz podataka je vidljiv i mogući slijed zatvaranja određenih područnih škola na području županije.

Školska medicina i patronažna služba imaju bitnu ulogu u održanju nataliteta. Planiranje obitelji predstavlja jednu od mjera promocije zdravlja unutar primarne zdravstvene zaštite koja obuhvaća djelatnosti informiranja korisnika o zdravstvenim načelima planiranja obitelji kao i načinima kontracepcije, sudjelovanja u rješavanju problema neplodnih brakova, problema usvajanja djece i populacije u generativnoj dobi.

Ključne riječi: natalitet, škole, patronaža, školska medicina

10. SUMMARY

The share of the population in terms of average age is becoming older and the number of children enrolled in the first grade of elementary school is lower and it is assumed that this trend will increase from year to year. The decline in birth rates as well as the decreasing number of children enrolled in the first grade of elementary schools present in most of the county counties did not circumvent either the Bjelovar-Bilogora County.

In order to examine the current state of affairs and possible birth trends and the possibility of closing the regional schools, the relevant data from the Statistical Office of the Republic of Croatia and the School of Medicine of the Public Health Institute of Bjelovar-Bilogora County in Bjelovar were collected. Data on the number of live-born children and the number of enrolled children in the first grade of elementary schools during certain periods were examined by the methods of descriptive statistics.

Among the 23 settlements (towns and municipalities) of the County of Bjelovar-Bilogora, 82.61% of settlements show a fall in birth rates and 8.70% of settlements declined. Furthermore, there is a decrease in the number of children enrolled in the first grade - 51.49% of all schools during the 2008/09 period. by 2017/18, as well as the closure of three regional schools (2.97% of all schools) over the past years due to an increase in the number of young people leaving. In 49 schools (48.51% of all schools), mostly regional, the number of enrolled students in the school year 2017/18. is less than 5. From the data it is possible to see the possible closure of certain district schools in the county.

School medicine and patrol service have an important role to play in natality. Family planning is one of the health promotion measures within primary health care, which includes the activities of informing the user about the health principles of family planning as well as the ways of contraception, participation in resolving the problem of infertile marriages, child adoption problems and generational age populations.

Keywords: natality, school, patronage, school medicine

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradio/la samostalno, poštujući načela akademske čestitosti, pravila struke te pravila i norme standardnog hrvatskog jezika. Rad je moje autorsko djelo i svi su preuzeti citati i parafraze u njemu primjereno označeni.

Mjesto i datum	Ime i prezime studenta/ice	Potpis studenta/ice
U Bjelovaru, 03.09.2018.	MARTINA BAŠIĆ	Bašić

Prema Odluci Veleučilišta u Bjelovaru, a u skladu sa Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, elektroničke inačice završnih radova studenata Veleučilišta u Bjelovaru bit će pohranjene i javno dostupne u internetskoj bazi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Ukoliko ste suglasni da tekst Vašeg završnog rada u cijelosti bude javno objavljen, molimo Vas da to potvrdite potpisom.

Suglasnost za objavljivanje elektroničke inačice završnog rada u javno dostupnom nacionalnom repozitoriju

MARTINA BAŠIĆ

ime i prezime studenta/ice

Dajem suglasnost da se radi promicanja otvorenog i slobodnog pristupa znanju i informacijama cjeloviti tekst mojeg završnog rada pohrani u repozitorij Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i time učini javno dostupnim.

Svojim potpisom potvrđujem istovjetnost tiskane i elektroničke inačice završnog rada.

U Bjelovaru, 03.09.2018.

bašić

potpis studenta/ice